

Tyrimo
„Nevyriausybinių organizacijų teisinė ir mokestinė aplinka“
ataskaita

Tyrėjų grupė:
dr. Andrius Stasiukynas (grupės vadovas)
Rytis Jokubauskas
Viktorija Medžiaušaitė
Martinus Žaltauskas
Julija Motiejūnienė

Turinys

Įvadas	3
1. Nevyriausybinių organizacijų statistikos apžvalga	4
2. Nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinės ir mokestinės aplinkos apžvalga	7
2.1. Nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinė aplinka	7
2.2. Nevyriausybinių organizacijų veiklos mokestinė aplinka	23
3. Empirinis tyrimas (ekspertų interviu)	34
3.1. Empirinio tyrimo (ekspertų interviu) atlikimo metodas	34
3.2. Ekspertų interviu rezultatų apibendrinimas	35
3.3. Siūlymai teisės aktų tobulinimui	44
Išvados	48
Rekomendacijos	49
Priedai	50

Ivadas

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vykdydama 2019–2021 metų strateginio veiklos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2019 m. vasario 7 d. įsakymu Nr. A1-82 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2019–2021 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“, 03-03 programos „Socialinių paslaugų ir integracijos plėtra“ priemonę 06-01-01 „Įgyvendinti nevyriausybinių organizacijų ir bendruomeninės veiklos stiprinimo priemonės“, kuriai asignavimai skirti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 134 „Dėl 2019 metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto patvirtintų asignavimų paskirstymo pagal programas“ bei Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kanclerio 2019 m. vasario 12 d. potvarkiu Nr. A3-23 „Dėl Detalaus 2019 metų asignavimų paskirstymo pagal priemones patvirtinimo“ (priemonė 03003060101), iniciavo atlikti tyrimą „Nevyriausybinių organizacijų teisinė ir mokestinė aplinka“.

Tyrimo **tikslas** – ištirti Lietuvos nevyriausybinių organizacijų (NVO) veiklos teisinę ir mokestinę aplinkas. Siekiant tikslo buvo: (i) atlikta nevyriausybinių organizacijų statistikos apžvalga; (ii) analizuojami NVO veiklą reglamentuojantys teisiniai pagrindai bei nagrinėjama su NVO veikla susijusi mokestinė aplinka; (iii) atliktas empirinis tyrimas (ekspertų interviu) siekiant nustatyti NVO veiklos teisinės ir mokestinės aplinkos ypatumus bei parengti siūlymai dėl NVO veiklos teisinės ir mokestinės aplinkų gerinimo. Tyrimas buvo atliekamas 2019 m. lapkričio-gruodžio mėnesiais.

1. Nevyriausybinų organizacijų statistikos apžvalga

Siekiant išsamesnės nevyriausybinų organizacijų teisinės bei mokestinės aplinkų analizės, svarbus yra aiškesnis šių organizacijų išskyrimas, išgryninant NVO skiriamuosius bruožus. Pagal 2013 m. gruodžio 19 d. LR Seimo priimtą LR nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymą (Nr. XII-717), pirmą kartą buvo įvestas *nevyriausybinių organizacijų* apibrėžimas, pagal kurį verslo ar valstybės institucijų asociacijos ir valstybės valdomos viešosios įstaigos, kurių valdyme jos turi daugiau kaip 1/3 sprendimo teisės, taip pat politinės partijos, profesinės sąjungos, įvairios bendrijos ir šeimynos, taip pat religinės bendruomenės, siekiančios tik religinių tikslų įgyvendinimo, nelaikomos nevyriausybinių organizacijomis (NVO plėtros įstatymo 2 str.). Pagal 2019 m. gruodžio 5 d. LR Seimo priimtą LR nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo (Nr. XII-717) naujos redakcijos įstatymą (Nr. XIIP-3623(3)) apibrėžimas lieka toks pat, tik su detalesniu išaiškinimu kokie juridiniai asmenys ir kokia apimtimi gali būti NVO valdymo nariais (visuotiniame susirinkime ar balsavime negali turėti daugiau kaip 1/3 lemiamo balso).

Žemiau pateiktoje santraukoje 2015-2018 metų ir šios ataskaitos prieduose (Nr. 6 Pelno nesiekiančių organizacijų vienetai 2015-2019 metais) lentelėse yra pristatyta laikotarpio apžvalga apie NVO steigimosi mastus skaičiais, pateikiamų ataskaitų VĮ „Registrų centras“ situaciją, lyginant su bendru registruotų pelno nesiekiančių organizacijų skaičiumi, esamų paramos gavėjų gautų pajamų nuo 2 proc. Gyventojų pajamų mokesčio (GPM) dalies, lyginant su bendru registruotų NVO skaičiumi.

Nevyriausybinų organizacijų registravimo mastai augo apie 16 proc. (vidurkis nuo 2015 iki 2019 pabaigos):

- **Labdaros ir paramos fondai: 16 proc.** (nuo 1.479 iki 1.712), *įskaitant ir „Švietimo mainų paramos fondą“, kuris nėra priskiriamas prie NVO;*
- **Asociacijos: 10 proc.** (nuo 17.754 iki 19.540), *įskaitant ir verslo asociacijas bei kitas valstybės ir savivaldybių institucijų asociacijas, kurios nėra priskiriamos prie NVO;*
- **Viešosios įstaigos: 22 proc.** (nuo 9.205 iki 11.252), *įskaitant ir valstybės bei savivaldybių kontroliuojamas viešąsias įstaigas, kurios nėra priskiriamos prie NVO.*

Iš jų pateikę ataskaitas VĮ „Registrų centras“ kasmet vos 42 proc. (vidurkis nuo 2015 iki 2019 pabaigos):

- **Labdaros ir paramos fondai: 28 proc.** (už 2015 m.); **31 proc.** (už 2016 m.); **38 proc.** (už 2017 m.); **36 proc.** (už 2018 m.); **vidurkis – 33 proc.** per visus analizuojamus 4 metus;
- **Asociacijos: 35 proc.** (už 2015 m.); **39 proc.** (už 2016 m.); **51 proc.** (už 2017 m.); **47 proc.** (už 2018 m.); **vidurkis – 43 proc.** per visus analizuojamus 4 metus;
- **Viešosios įstaigos: 48 proc.** (už 2015 m.); **49 proc.** (už 2016 m.); **53 proc.** (už 2017 m.); **49 proc.** (už 2018 m.); **vidurkis – 50 proc.** per visus analizuojamus 4 metus.

Iš registruotų juridinių asmenų turi paramos gavėjo statusą ir gavo bent eurą iš GPM 2 proc. per VMI yra 45 proc.:

- **Labdaros ir paramos fondai: 45 proc.** (už 2015 m.); **41 proc.** (už 2016 m.); **41 proc.** (už 2017 m.); **38 proc.** (už 2018 m.); **vidurkis – 41 proc.** per visus analizuojamus 4 metus;
- **Asociacijos: 54 proc.** (už 2015 m.); **51 proc.** (už 2016 m.); **50 proc.** (už 2017 m.); **47 proc.** (už 2018 m.); **vidurkis – 51 proc.** per visus analizuojamus 4 metus;
- **Viešosios įstaigos: 55 proc.** (už 2015 m.); **51 proc.** (už 2016 m.); **49 proc.** (už 2017 m.); **47 proc.** (už 2018 m.); **vidurkis – 51 proc.** per visus analizuojamus 4 metus.

Vertinant tai, kad kasmet didėjant NVO skaičiui, o pateikusių ataskaitas arba gavusių bent vieną eurą iš VMI (kuriuos gyventojai paskiria dedikuodami iki 2 proc. sumokėto GMP) skaičius mažai kinta ir kasmet išlieka, palyginti, panašus, darytina prielaida, kad realiai (aktyviai) veikiančių NVO (tarp jų ir valstybės bei savivaldybių kontroliuojamų viešųjų įstaigų, ir verslo asociacijų), Lietuvoje yra apie 15 tūkstančių vienetų (2019 m.)¹ iš bendrai registruotų 32 504 nevyriausybinių organizacijų.

Taip pat būtina įvertinti ir pelno nesiekiančių organizacijų sektoriaus teisinių – mokestinių „prievolių“ ir „privilegijų“ santykį, siekiant įvertinti kokie juridiniai vienetai kokias prievoles ir/ar privilegijas turi, lyginant su kitais juridiniais pelno nesiekiančiais vienetais. Toks prievolių ir privilegijų sąrašas pateikiamas lentelėje Nr. 1.1.

¹ Plačiau žr. Prieduose Nr. 6 Pelno nesiekiančių organizacijų vienetai 2015-2019 metais.

Lentelė Nr. 1.1 Pelno nesiekiančių organizacijų pasiskirstymas pagal „prievolių“ ir „privilegijų“ kategorijas, 2018 m.

Pelno nesiekiančios organizacijos	Nevyriausybinių organizacijų*			Profesinės sąjungos	Religinės bendruomenės		Politinės partijos	Biudžetinės įstaigos
	Fondai	Asociacijos	Viešosios		TRBB	RBB		
Prievolės								
Ataskaitų teikimas Registrų centrui	+	+	+	-	-	-	- **	+
Pelno mokesčio mokėjimas***	+	+	+	-	+	+	-	-
Turto mokesčio mokėjimas (NTMĮ 7str.)****	-	-	+	-	-	-	-	-
Gyventojų pajamų mokesčio mokėjimas	+	+	+	+	-	+	+	+
Steigėjų/dalyvių privalomas registravimas RC	-	-	+	-	-	-	+	+
Privilegijos								
Tiesioginės dotacijos iš valstybės	-	-	-	-	+	+	+	+
GPM dalis iš mokesčių mokėtojų tiesiogiai	+ 1.2 proc.	+ 1.2 proc.	+ 1.2 proc.	+ 0.6 proc.	+ 1.2 proc.	+ 1.2 proc.	+ 0.6 proc.	+ 1.2 proc.
Galimybė dalyvauti projektų konkursuose	+	+	+	-	+	+	-	+

Lentelės paaiškinimai:

* Pagal Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymą verslo ar valstybės institucijų asociacijos ir valstybės valdomos viešosios įstaigos, kurių valdyme jos turi daugiau kaip 1/3 sprendimo teisės, taip pat politinės partijos, profesinės sąjungos, įvairios bendrijos ir šeimos nelaikomos nevyriausybėmis organizacijomis (NVO plėtros įstatymo 2 str.).

** Finansines ataskaitas politinės partijos teikia Vyriausiajai rinkimų komisijai, kuri ataskaitas skelbia viešai savo internetiniame tinklalapyje www.vrk.lt

*** Iki 2019 m. sausio 1 d. pelno mokestis mokamas taip: jei per mokestinius metus pajamos iš ūkinės – komercinės veiklos neviršija 300.000 EUR, tai metinio pelno dalis – 7.250 eurų per mokestinį laikotarpį apskaičiuoto apmokestinamojo pelno apmokestinama - taikant 0 procentų mokesčio tarifą, o likusi apskaičiuoto apmokestinamojo pelno dalis – taikant 15 procentų mokesčio tarifą. Nuo mokestinio laikotarpio, prasidėjusio 2019 metų sausio 1 dienos uždirbtas pelnas apmokestinamas pilna apimtimi, kaip SVV įmonės.

**** Nekilnojamo turto mokesčio įstatymo 7 straipsnyje numatytos išimtys tik neįgaliųjų, švietimo, meno kūrėjų, socialine veikla užsiimančioms įstaigoms.

Sutrumpinimai:

NVO – nevyriausybinių organizacijų

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija prie LR finansų ministerijos

SODRA – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

RC – Valstybės įmonė „Registrų centras“

GPM – gyventojų pajamų mokestis

TRBB – tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos

RBB – religinės bendruomenės ir bendrijos

Pateikta lentelė Nr. 1.1. dėl „prievolių“ ir „privilegijų“ kategorijų leidžia kelti prielaidą, kad nevyriausybinių organizacijų lyginant su biudžetinėmis ir konkuruojant dėl paslaugų teikimo, atsiduria ne lygiavertėje pozicijoje ir indikuoja poreikį ieškoti daugiau mechanizmų sudarančių sąlygas spartesnei NVO sektoriaus plėtrai.

Apibendrinant galime teigti, kad pelno nesiekiančių vienetų skaičius kasmet auga, NVO nuo 2015 m. iki 2019 m. paaugo apie 16 proc.; tyrimo metu Lietuvoje aktyviai veikė apie 15 tūkst. nevyriausybinių organizacijų (iš 33 tūkst. bendrai registruotų).

2. Nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinės ir mokestinės aplinkos apžvalga

Nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinė ir mokestinė aplinka nagrinėta atsižvelgiant į tyrimui keliamus uždavinius ir papildant ekspertų interviu metu surinktų duomenų rezultatais. Pradžioje pateikiama NVO veiklos teisinių pagrindų apžvalga, vėliau išskiriami ir nagrinėjami labiau su mokestine aplinka susiję teisiniai dokumentai.

Pažymėtina, kad nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinės ir mokestinės aplinkos reglamentavimo apžvalga sudaro sąlygas išskirti iš visos teisinių dokumentų gausos, teisės aktų nuostatas, aktualias NVO veiklai, dėl kurių tobulinimo buvo vėliau diskutuojama su tyrime dalyvavusiais ekspertais ir pateikiami siūlymai šių teisės aktų tobulinimui.

2.1. Nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinė aplinka

2.1.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) preambulėje, kaip vienas iš esminių teiginių yra nurodytas „atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės“ siekis². NVO yra vieni iš subjektų, savo veikla tiesiogiai įgyvendinantys, ar padedantys įgyvendinti, šį tikslą.

NVO taip pat aktualus Konstitucijos 35 str., užtikrinantis teisę piliečiams burtis į susivienijimus (asociacijas), jei jų tikslai neprieštarauja Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos įstatymams. Ši teisė – asociacijų laisvė, yra viena iš fundamentalių žmogaus teisių. Tame pačiame straipsnyje nurodyta, kad visuomeninių organizacijų veiklą ir steigimą reglamentuoja įstatymas. Remiantis šia nuostata 1995 m. priimtas Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas, galiojęs iki 2004 m., kai aktualios jo nuostatos buvo perkeltos į naujai priimtą Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymą.

Apibendrinimas: Konstitucijoje NVO įvardinamos pilietinę visuomenę kuriančiomis organizacijomis. Konstitucija užtikrina galimybę burtis į NVO ir jas įteisinti.

² Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

2.1.2. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas

Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas (toliau – NVO plėtros įstatymas) buvo priimtas 2013 m. gruodį, o įsigaliojo 2014 m. balandį.

Šio įstatymo priėmimas buvo ir yra itin svarbus visoms NVO, visų pirma dėl to, kad įstatymo 2 str. 1 d. pirmą kartą aiškiai apibrėžta NVO sąvoka³. Iki įstatymo priėmimo apibūdinant NVO kildavo klausimų kurios konkrečiai NVO bruožų turinčios organizacijos gali būti laikomos NVO. Įstatyme įtvirtintos ir dvi skirtingos NVO rūšys: grupinės naudos, kai NVO veikla teikia naudą tik jos dalyviams, ir viešosios naudos, kai NVO veikla teikia naudą jos dalyviams ir visuomenei. Viešosios naudos NVO veikla ir kūrimasis turėtų būti įvairiais būdais labiau skatinamas, taip siekiant realios naudos visuomenei, tačiau šiuo metu NVO plėtros įstatyme nėra nurodytų konkrečių kriterijų, pagal kuriuos NVO galėtų būti pripažįstama esančia viešosios naudos.

Įstatyme taip pat aprašoma kas ir kaip formuoja NVO plėtros politiką. Sukurta NVO taryba – kolegiali patariamoji institucija, sudaryta lygiateisės partnerystės pagrindu iš valstybės institucijų, įstaigų ir nevyriausybinų organizacijų deleguotų atstovų bei savivaldybės NVO taryba (kiekvienoje savivaldybėje) – kolegiali patariamoji institucija, sudaryta iš savivaldybės institucijų, įstaigų ir nevyriausybinų organizacijų deleguotų atstovų laikantis pariteto principo. Šių tarybų veikla užtikrina vykstantį dialogą tarp viešojo ir nevyriausybinių sektorių. Tokį bendradarbiavimą apibrėžia ir įstatymo 3 str. nurodyti NVO politikos nustatymo bei NVO ir valstybės ir savivaldybės institucijų bendradarbiavimo principai: pariteto, tarpinstitucinio bendradarbiavimo, dalyvavimo ir įtraukimo, informavimo, savanoriškumo, lygybės.

2019 m. gruodžio 5 d. LR Seimo priimtame LR nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo (Nr. XII-717) naujos redakcijos įstatyme (Nr. XIIP-3623(3)) NVO apibrėžimas lieka toks pat, kaip buvo, tik su detalesniu išaiškinimu kokie juridiniai asmenys ir kokia apimtimi gali būti NVO valdymo nariais (visuotiniame susirinkime ar balsavime negali turėti daugiau kaip 1/3 lemiamo balso).⁴

Apibendrinimas: NVO plėtros įstatymas aktualus kiekvienai NVO, nes įstatyme įtvirtinta NVO sąvoka, bendradarbiavimo tarp valstybinio sektoriaus ir NVO principai, nustatyta kaip vykdomas NVO plėtros politikos formavimas. Patvirtinus įstatymo pakeitimus NVO veikla apibrėžta aiškiau.

³ Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas. Teisės aktų registras, 2014, Nr. 18. 1 str.

⁴ Naujausias Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo Nr. XII-717 pakeitimo įstatymas, 2019-12-05, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/e8bc2151996911e9aab6d8dd69c6da66?positionInSearchResults=16&searchModelUID=959776bc-9506-4b58-bd52-48325ada41c4>

2.1.3. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas

Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas (toliau – Savanoriškos veiklos įstatymas) įsigaliojo 2011 m. Įstatymas nustato savanoriškos veiklos sąvoką, tai – savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu⁵. Taip pat, savanoriškos veiklos principus, reikalavimus savanoriams ir savanoriškos veiklos organizatoriams, šalių teises ir pareigas. Apibūdinamas savanoriškos veiklos organizavimas, savanorio draudimas bei savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimas.

NVO šis įstatymas aktualus, nes visos Lietuvos Respublikoje įregistruotos NVO gali būti savanoriškos veiklos organizatorėmis pagal Savanoriškos veiklos įstatymo 6 str. Dažniausiai didžioji dalis NVO veiklos yra nuveikiama savanorių, susijusių su NVO savanoriškos veiklos pagrindais, o pagal darbo sutartį dirba tik keletas asmenų.

Savanoriais gali būti Lietuvos Respublikos piliečiai nuo 14 metų amžiaus (iki 18 metų amžiaus, turėdami atstovo pagal įstatymą sutikimą).

Savanoriai turi teisę:

- 1) Būti informuoti apie savanoriškos veiklos pobūdį, galimus rizikos veiksnius sveikatai ir saugai ir priemones kaip nuo jų apsisaugoti;
- 2) Gauti priemones šiai veiklai vykdyti;
- 3) Gauti dokumentą patvirtinantį atliktą veiklą;
- 4) Laisvai nutraukti savanorišką veiklą.

Savanorio pareigos yra:

- 1) Sąžiningai ir laikantis organizacijos nustatytų nurodymų vykdyti savanorišką veiklą;
- 2) Dalyvauti pasirengimo veiklai kursuose (jei tokie numatyti);
- 3) Nepažeisti organizacijos, kurioje savanoriaujama bei asmenų, kurių labai savanoriaujama, interesų.

NVO (savanoriškos veiklos organizatoriaus) teisės yra:

- 1) Pasitelkti savanorius;
- 2) Numatyti savanoriavimo tvarką ir pobūdį;
- 3) Kompensuoti savanoriams su veikla susijusias išlaidas (ši kompensacija nėra laikoma savanorio pajamomis);
- 4) Kelti savanorių kompetencijas;
- 5) Atsisakyti savanorių, nurodant atsisakymo priežastis.

⁵ Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas. Valstybės žinios, 2011, Nr. 86-4142.

NVO pareigos yra:

- 1) Informuoti savanorį apie veiklos pobūdį ir galimus rizikos veiksnius sveikatai ir saugai ir priemones kaip nuo jų apsisaugoti;
- 2) Suteikti savanoriui informaciją, reikalingą vykdyti veiklą, rengti apmokymus, suteikti priemones;
- 3) Sudaryti su savanoriu savanoriškos veiklos sutartį jei yra kompensuojamos su veikla susijusios išlaidos, arba tokios sutarties sudarymo pageidauja savanoris, arba NVO;
- 4) Išduoti savanoriui dokumentą, patvirtinantį atliktą veiklą, įgytas kompetencijas.

Savanoriškos veiklos sutartyje gali būti numatyta savanoriškos veiklos trukmė ir laikas, išlaidų (kelionės, nakvynės, maitinimo, pašto, telefono, mokymų, išlaidų priemonėms, specialioms drabužiams, ir kitų tarptautinės savanoriškos veiklos programose nustatytų) kompensavimas ir kitos sąlygos. Savanoris gali būti draudžiamas, arba kompensuojamos draudimo įmokos. NVO gali reikalauti savanorio pateikti veiklai atlikti reikalingus dokumentus (pavyzdžiui, pažymą apie sveikatos būklę). Savanoriška veikla gali būti vykdoma NVO buveinės teritorijoje, arba, tam tikram laikui ir užduočiai, kitoje teritorijoje. Savanoriška veikla gali būti laikoma praktinio darbo ar mokymosi patirtimi, taip pat, socialine veikla.

Apibendrinimas: Savanoriškos veiklos įstatymas aktualus NVO, nes NVO gali būti ir dažnai būna savanoriškos veiklos organizatorėmis. Įstatyme numatyti tokios veiklos organizavimo reikalavimai, kuriuos turi vykdyti NVO ir savanoris.

2.1.4. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (toliau – Viešojo administravimo įstatymas) nustato viešojo administravimo sąvoką, principus, sritis, subjektų sistemą, aprašo administracinę procedūrą ir kitus viešojo administravimo aspektus⁶.

Viešojo administravimo įstatymo 2 str. 4 d. nurodyta viešojo administravimo subjekto sąvoka įtvirtina galimybę šiais subjektais laikyti ne tik valstybės ar savivaldybės institucijas, bet ir asociacijas. Šie subjektai yra įgalioti atlikti viešojo administravimo funkciją.

Įstatymo 4 str. numato viešojo administravimo subjektų sistemą, kurią sudaro valstybinio administravimo subjektai (centriniai ir teritoriniai) ir savivaldybių administravimo subjektai. Asociacijos gali būti priskirtos tiek prie valstybinių, tiek prie savivaldybių administravimo subjektų.

⁶ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1945.

Viešojo administravimo įstatymo 4¹ str. įtvirtinta kaip suteikiami įgaliojimai viešojo administravimo subjektams, tarp jų ir asociacijoms:

1) Įstatymais, tiesiogiai taikomais Europos Sąjungos teisės aktais, ratifikuotomis tarptautinėmis sutartimis, kai teisės akte nurodomas konkretus veikiantis, ar numatomas steigti subjektas ir jam priskiriami konkretūs įgaliojimai;

2) Įstatymų įgalios valstybės ar savivaldybių institucijos priimtu teisės aktu, kai teisės akte nurodomas konkretus veikiantis, ar numatomas steigti subjektas ir jam priskiriami konkretūs įgaliojimai.

NVO šis įstatymas taip pat aktualus dėl 7 str. įtvirtintos pareigos viešojo administravimo subjektams tartis su NVO atstovais dėl administracinių sprendimų priėmimo, susijusių su visuomenės interesais. Konsultavimosi būdus pasirenka pats viešojo administravimo subjektas, informacija apie konsultaciją ir jos rezultatus turi būti skelbiama viešojo administravimo subjekto tinklalapyje.

Apibendrinimas: viešojo administravimo subjektais gali būti laikomos asociacijos, jeigu joms yra suteikiami viešojo administravimo įgaliojimai. Viešojo administravimo subjektai turi pareigą tartis su NVO dėl priimamų visuomenei reikšmingų sprendimų.

2.1.5 Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas

„**Visuomenei naudingais tikslais** šiame įstatyme laikoma veikla tarptautinio bendradarbiavimo, žmogaus teisių apsaugos, mažumų integracijos, kultūros, religinių ir etinių vertybių puoselėjimo, švietimo, mokslo ir profesinio tobulinimo, neformaliojo ir pilietinio ugdymo, sporto, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos priežiūros, nacionalinio saugumo ir gynybos, teisėtvarkos, nusikalstamumo prevencijos, gyvenamosios aplinkos pritaikymo ir būsto plėtros, autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamose srityse.⁷“

Labdaros ir paramos teikimą ir gavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas (toliau – Labdaros ir paramos įstatymas). Įstatymo 3 str. nustatomi labdaros ir paramos tikslai. Įtvirtintas baigtinis galimų tikslų, kuriais teikiama labdara, sąrašas – labdaros gavėjų minimalių socialiai priimtinių poreikių tenkinimas, sveikatos priežiūros užtikrinimas, pagalba likviduojant karo ir gaivalines nelaimes, gaisrus, ekologines katastrofas, užkrečiamųjų ligų protrūkius ir epidemijų padarinius. Tikslai, kuriais gali būti teikiama parama, neturi baigtinio sąrašo, tačiau nurodyta, kad parama gali būti teikiama paramos gavėjų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nustatytiems visuomenei naudingiems tikslams arba labdarai (jei paramos gavėjai gali teikti labdarą).

⁷ Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas. Valstybės žinios, 1993, Nr. 21-506.

Paramos gavėjo statusas suteikiamas juridiniams asmenims vykdančioms visuomenei naudingą veiklą bei neatitinkantiems nei vienos iš Labdaros ir paramos įstatymo 13 str. 5 ir 6 d. nurodytų aplinkybių, kuriomis laikomi šio ir kitų Lietuvos Respublikos įstatymų pažeidimai. Paramos gavėjo statusas prarandamas, kai tinkamai neatsiskaitoma už gautą ir suteiktą paramą, juridinis asmuo neatitinka minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, nepateikė Registrų centrui metinių finansinių ataskaitų rinkinio ir metinio pranešimo ar veiklos ataskaitos, asmuo pažeidė Lietuvos Respublikos įstatymus ir yra dėl to įsigaliojęs teismo nuosprendis arba juridinis asmuo likviduojamas, pertvarkomas arba bankrutuoja.

NVO, pagal Labdaros ir paramos įstatymą, gali būti laikomos labdaros ir paramos teikėjomis ir (arba) paramos gavėjomis.

NVO gali teikti tokią labdarą:

- 1) Piniginės lėšos;
- 2) Bet koks kitas turtas, įskaitant pagamintas ar įsigytas prekes;
- 3) Suteiktos paslaugos.

NVO gali gauti ir teikti tokią paramą:

- 1) Piniginės lėšos;
- 2) Bet koks kitas turtas, įskaitant pagamintas ar įsigytas prekes;
- 3) Suteiktos paslaugos;
- 4) Piniginės lėšos, sudarančios pajamų mokesčio dalį iki 1,2 proc. gyventojo pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 proc. mokesčių išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos.

NVO, kaip paramos gavėjos, turi šiuos įsipareigojimus:

- 1) Viešinti informaciją apie paramos teikėją (išlaidos skirtos viešinti informaciją neturi viršyti 10 proc. suteiktos paramos vertės, jei viršijama – parama laikoma panaudota ne pagal paskirtį);
- 2) Teikti ataskaitas apie paramos panaudojimą, vykdomą veiklą;
- 3) Panaudoti paramos dalyką paramos teikėjo nustatyta tvarka.

NVO gali gauti paramą šiais būdais:

- 1) Neatlygintinai perduodant pinigines lėšas ar bet koki kitą turtą (įskaitant pagamintas arba įsigytas prekes), suteikiant paslaugas;
- 2) Skiriant iki 1,2 proc. gyventojo pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio

deklaracijos neteikia, – iki 1,2 proc. mokesčių išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos;

- 3) Suteikiant turtą naudotis panaudos teise;
- 4) Testamentu paliekant bet kokį turtą;
- 5) Kitais būdais, kurių nedraudžia Lietuvos Respublikos įstatymai ir tarptautinės sutartys.

Kai NVO yra paramos gavėjos, jos privalo tvarkyti paramos apskaitą – nurodyti duomenis apie paramos gavėjus (išskyrus jei jie buvo anonimiški), paramos vertę, kaip ši parama buvo panaudota, įvardyti konkrečius gavėjus, jei parama buvo perduota kitam asmeniui. Jei NVO yra labdaros ir (ar) paramos teikėjos, jos privalo tvarkyti labdaros ir (ar) paramos apskaitą – nurodyti duomenis apie paramos ir (ar) labdaros gavėjus, paramos ir (ar) labdaros dalyką ir vertę. Valstybinei mokesčių inspekcijai teikiamos metinės arba mėnesio (jei nuo kalendorinių metų pradžios gautos paramos ar suteiktos paramos ir (ar) labdaros vienam gavėjui suma viršijo 15 000 eurų) ataskaitos apie NVO gautą paramą ir suteiktą paramą ir (ar) labdarą bei NVO veiklą susijusią su visuomenei naudingų tikslų įgyvendinimu.

Apibendrinimas: didelė dalis NVO finansavimo yra gaunama įvairi parama. Šis įstatymas aktualus siekiant suprasti paramos gavimo bei paramos ir (ar) labdaros teikimo bei atsiskaitymo už gautą arba teiktą paramos dalyką procedūrą.

2.1.6. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas (toliau – Labdaros ir paramos fondų įstatymas) reguliuoja juridinių asmenų, kurių teisinė forma yra labdaros ir paramos fondas, steigimo, valdymo, veiklos, pertvarkymo bei pabaigos ypatumus⁸.

Labdaros ir paramos fondas (toliau – Fondas), viena iš juridinių asmenų formų, kurią gali pasirinkti NVO steigėjai. Tai ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, valdantis, naudojantis jam perduotą ar savo įgytą turtą, šiuo turtu disponuojantis, kurio pagrindiniai veiklos tikslai yra labdaros ir (ar) paramos ir kitokios pagalbos teikimas fiziniams ir juridiniams asmenims, visuomenei naudingose ir su naudos siekimu sau nesiejamose srityse. Fondas gali vykdyti ūkinę veiklą, kuri neprieštarauja įstatymams, jo įstatams, veiklos tikslams ir yra reikalinga veiklos tikslams pasiekti.

Fondo steigėjais gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys, galintys būti paramos teikėjais ir įsipareigojantys skirti fondui įnašus pinigais ar kitu turtu. Steigiant fondą pasirašoma fondo steigimo sutartis, parengiamas įstatų projektas bei šaukiamas steigiamasis susirinkimas, kuriame įstatai patvirtinami ir sudaromas bent vienas valdymo organas. Steigėjai tampa fondo dalininkais.

⁸ Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 32-787.

Aukščiausias fondo organas yra visuotinis dalininkų susirinkimas, taip pat fonde privalo būti suformuotas bent vienas valdymo organas (vienasmenis ir (ar) kolegialus). Kolegialus valdymo organas privalo būti sudarytas, jei fondas valdo neliečiamąjį kapitalą – fondo lėšas, iš kurių investavimo gautas pajamas fondas naudoja įstatuose nustatytiems visuomenei naudingos veiklos tikslams įgyvendinti (bei kitiems Labdaros ir paramos fondų įstatyme numatytiems tikslams įgyvendinti).

Fondo veikla yra ribojama jo įstatuose nustatytų veiklos tikslų. Fondo veiklos ribojimai išvardinti Labdaros ir paramos įstatymo 18 str. 2 d.

Fondas gali būti paramos gavėju. Pinigai, gauti kaip parama (arba kitaip neatlygintinai) privalo būti laikomi atskiroje banko sąskaitoje ir vykdoma jų bei kitos paramos apskaita pagal Labdaros ir paramos įstatymą. Taip pat, finansinių metų pabaigoje fondo valdymo organas turi parengti ir visuotiniam dalininkų susitikimui pateikti metinių finansinių ataskaitų rinkinį (finansinės būklės ataskaita, veiklos rezultatų ataskaita, finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas) ir metinį pranešimą.

Fondo veikla gali pasibaigti jį pertvarkant, taip pat, reorganizuojant jungimo ir skaidymo būdais arba likviduojant likvidavimo pagrindais ir tvarka.

Apibendrinimas: Labdaros ir paramos fondo teisinę formą NVO renkasi rečiausiai⁹. Nors teisinis šios juridinio asmens formos reguliavimas gana aiškus, tačiau NVO veiklai jis šiuo metu nėra itin patogus dėl didelio kiekio įvairių veiklos ribojimų.

2.1.7. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas

Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas (toliau – Asociacijų įstatymas) reglamentuoja juridinių asmenų, kurių teisinė forma yra asociacija, steigimo, valdymo, veiklos, pertvarkymo bei pabaigos ypatumus¹⁰.

Didžioji dalis NVO renkasi asociacijos teisinę formą. Tai ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas yra koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti jų interesams ir tenkinti kitus viešuosius interesus. Asociacija gali vykdyti ūkinę veiklą, kuri neprieštarauja įstatymams, jos įstatams, veiklos tikslams ir yra reikalinga veiklos tikslams pasiekti.

Asociacijos steigėjais gali būti ne mažiau nei trys 18 metų amžiaus sulaukę fiziniai asmenys ir (ar) juridiniai asmenys. Asociacija steigiama sudarant asociacijos steigimo sutartį, parengiant įstatų projektą

⁹ Kas laikoma nevyriausybine organizacija ir kuo ji skiriasi nuo kitų ne pelno vienetų, teisinė, administracinė ir kita informacija, ne pelno organizacijų priemonės ir privilegijos. NIPC, 2018. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/administracine-informacija/tarybos/NVO_taryba/Ne_pelno_skaiciais_privilegijos_prievoles_2018.pdf

¹⁰ Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 25-745.

bei sušaukiant asociacijos steigiamasis susirinkimas, kuriame įstatai patvirtinami ir sudaromas bent vienas valdymo organas. Asociacijos steigėjai tampa jos nariais.

Asociacijos nariais gali būti 18 metų amžiaus sulaukę veiksnius fiziniai asmenys (arba 14 metų amžiaus sulaukę fiziniai asmenys, jei asociacijos veikla susijusi su vaikų ir jaunimo poreikiais) ir (ar) juridiniai asmenys.

Aukščiausias asociacijos organas yra visuotinis narių susirinkimas, taip pat privalomai turi būti sudarytas valdymo organas (vienasmenis ir (ar) kolegialus). Asociacija gali turėti kitą organą turinti visas arba dalį visuotinio narių susirinkimo teisių (vadinamą konferencija, suvažiavimu, asamblėja ir pan.), tačiau kai šis organas turi tik dalį visuotinio narių susirinkimo teisių, visuotinis narių susirinkimas yra privalomas. Taigi, asociacija turi turėti arba visuotinį narių susirinkimą, arba kitą, kitaip vadinamą, organą, turintį visas visuotinio narių susirinkimo teises.

Visuotinis narių susirinkimas atlieka Asociacijų įstatyme ir asociacijos įstatuose nustatytas funkcijas. Asociacijų įstatymo 8 str. nurodytos funkcijos, kurias gali atlikti tik visuotinis narių susirinkimas, funkcijų sąrašas gali būti išplečiamas asociacijos įstatuose.

Visuotiniame narių susirinkime balso teisę turi visi asociacijos nariai. Vienas narys turi vieną balsą. Jeigu asociacijoje yra kitas organas, turintis visas arba dalį visuotinio narių susirinkimo teisių, tai, kai šis organas priima sprendimus, kiekvienas asociacijos nariams atstovaujantis asmuo turi tiek balsų, kiek narių atstovauja, jei asociacijos įstatuose nenurodyta kitaip. Visas ar dalį visuotinio narių susirinkimo teisių turinčiame organe narys dalyvauja asmeniškai pats (kaip fizinis asmuo arba vienasmenis valdymo organas), išskyrus įstatymų numatytas išimtis, arba įgalioja kitą asmenį, arba sudaro su juo balsavimo teisės perleidimo sutartį. Jei asociacijos narys yra juridinis asmuo, tai jis gali būti atstovaujamas tik šio juridinio asmens darbuotojų, dalyvių ar valdymo organų narių.

Valdymo organas veikia asociacijos vardu bei sudaro sandorius asociacijos vardu. Asociacijos nariui už veiklą valdymo organe gali būti atlyginama. Valdymo organo funkcijos įvardytos Asociacijų įstatymo 9 str.

Finansinių metų pabaigoje asociacijos valdymo organas turi parengti ir visuotiniam narių susitikimui pateikti metinių finansinių ataskaitų rinkinį (finansinės būklės ataskaita, veiklos rezultatų ataskaita, finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas) ir veiklos ataskaitą (nurodomi einamųjų bei ateinančių finansinių metų asociacijos veiklos tikslai, uždaviniai ir atlikti ar numatomi atlikti darbai bei asociacijos narių skaičius šių ir praėjusių finansinių metų pabaigoje). Finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte turi būti nurodyta informacija apie gautą finansinę ir nefinansinę paramą ir jos panaudojimą.

Asociacijos nuosavybės ir kito turto ar lėšų valdymas, naudojimas ir disponavimas juo gali būti ribojamas tik asociacijos įstatuose nustatytų veiklos tikslų įgyvendinimui. Net ir vykdant įstatuose nustatytus veiklos tikslus asociacijai draudžiama atlikti veiksmus išvardytus Asociacijų įstatymo 16 str. 2 d.

Asociacijos pertvarkomos, likviduojamos ar reorganizuojamos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka.

Apibendrinimas: Asociacijos – vienintelė teisinė forma nevyriausybinėms organizacijoms, kurių veikla organizuojama narystės pagrindu. Tad natūralu, kad didžioji dalis NVO yra asociacijos, o Asociacijų įstatymas yra aktualus NVO visa apimtimi. Tačiau nagrinėjant asociacijų veiklą, svarbu prisiminti, kad ne visos asociacijos laikytinos nevyriausybinėmis.

2.1.8. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas

Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (toliau – Viešųjų įstaigų įstatymas) reglamentuoja juridinių asmenų, kurių teisinė forma yra viešoji įstaiga, steigimą, valdymą, veiklą, reorganizavimą, pertvarkymą ir likvidavimą¹¹.

Viešosios įstaigos teisinė forma yra antra pagal dažnumą, kaip NVO teisinė forma. Tai ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas yra tenkinti viešuosius interesus vykdant įvairią visuomenei naudingą veiklą. Viešoji įstaiga gali vykdyti ūkinę komercinę veiklą, jei ji neprieštarauja įstatymams ir yra neatskiriamai susijusi su įstatuose numatytais veiklos tikslais.

Viešosios įstaigos nuosavą kapitalą sudaro dalininkų įnašai, pelnas ir nuostoliai, rezervai iš pelno. Pelnas gali būti naudojamas tik viešosios įstaigos veiklos tikslams vykdyti. Jei viešoji įstaiga gauna lėšų neatlygintinai, jos privalo būti panaudojamos lėšas suteikusio asmens nurodytiems tikslams (jei asmuo tokius nurodė).

Viešosios įstaigos steigėjais gali būti tiek valstybė, savivaldybės, tiek ir kiti iš įstaigos veiklos nesiekiantys naudos sau asmenys. Tik pastarųjų įsteigtos viešosios įstaigos gali būti laikomos NVO. Viešosios įstaigos steigėjai tampa jos dalininkais, dalininkai turi perduoti viešajai įstaigai įnašą. Viešoji įstaiga steigiama steigimo sutartimi (kai steigėjų daugiau negu vienas) arba steigimo aktu (kai steigėjas vienas). Savo veikloje viešoji įstaiga vadovaujasi įstatais.

Viešoji įstaiga turi turėti visuotinį dalininkų susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – viešosios įstaigos vadovą. Su viešosios įstaigos vadovu sudaroma darbo sutartis, šią sutartį sudaro visuotinio dalininkų susirinkimo įgaliotas asmuo, ji nutraukiama taip pat visuotinio dalininkų susirinkimo

¹¹ Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 68-1633.

sprendimu. Viešosios įstaigos vadovas pareigos yra nurodytos Viešųjų įstaigų įstatymo 9 str., o visuotinio dalininkų susirinkimo funkcijos – 10 str.

Finansinių metų pabaigoje viešosios įstaigos vadovas turi parengti ir visuotiniam dalininkų susitikimui pateikti metinių finansinių ataskaitų rinkinį (finansinės būklės ataskaita, veiklos rezultatų ataskaita, finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas) ir veiklos ataskaitą (nurodomi einamųjų bei ateinančių finansinių metų viešosios įstaigos veiklos tikslai, uždaviniai ir atlikti ar numatomi atlikti darbai bei dalininkai ir kiekvieno jų įnašas einamųjų ir praėjusių finansinių metų pabaigoje). Finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte turi būti nurodyta informacija apie gautą finansinę ir nefinansinę paramą ir jos panaudojimą.

Viešoji įstaiga reorganizuojama ir likviduojama Civiliniame kodekse numatyta tvarka. Viešoji įstaiga gali būti pertvarkoma į biudžetinę įstaigą arba labdaros ir paramos fondą, tik viešosios įstaigos, kurios yra įsteigtos ne valstybės ar savivaldybių (tokiomis laikomos NVO), gali būti pertvarkomos į labdaros ir paramos fondą.

Apibendrinimas: daugiausiai ne narystės pagrindu savo veiklą organizuojančių NVO renkasi viešosios įstaigos teisinę formą. Nors viešosios įstaigos gali būti steigiamos ir valstybės ar savivaldybių, Viešųjų įstaigų įstatymo nuostatos yra labai aktualios NVO.

2.1.9. Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas

Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas (toliau – Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas) įsigaliojo 2019 m. kovo 1 d. Įstatymo tikslas – kurti palankią aplinką bendruomeninėms organizacijoms, užtikrinti tinkamas veiklos ir plėtros sąlygas¹².

Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas apibrėžia panašius aspektus bendruomeninėms organizacijoms, kaip NVO plėtros įstatymas – NVO. Visų pirma nustatoma bendruomeninės organizacijos sąvoka, tai – asociacija, veikianti gyvenamosios vietos bendruomenės (kaimynystės) interesais. Bendruomeninių organizacijų veikla bei bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis vykdomas laikantis šių principų: pariteto, subsidiarumo, tarpžinybinio koordinavimo, dalyvavimo, informavimo, savanoriškumo, lygybės. Vykdamas bendruomeninių organizacijų plėtros politiką įsteigiamos nacionalinė ir savivaldybės bendruomeninių organizacijų tarybos.

Apibendrinimas: Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas skirtas vienam skaitlingiausių NVO sektorių – bendruomeninėms organizacijoms.

¹² Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas. Teisės aktų registras, 2018, Nr. 21110.

2.1.10. Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“

Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje (toliau – Vyriausybės programa) numatyti Vyriausybės veiklos principai ir pagrindinės kryptys¹³. Nevyriausybiniams organizacijoms šis nutarimas aktualus tiek, kiek minimas NVO įsitraukimas į Vyriausybės veiklos tikslų įgyvendinimą:

- 1) Pirmo skyriaus pirmajame skirsnyje „Šeimos puoselėjimas“ numatoma parama NVO ir bendruomenėms, teikiančioms paslaugas šeimai. Siekiama skatinti tokių NVO veiklą, siekiama palaikyti bendradarbiavimą su šiomis NVO, pažadama remti finansiškai ir skirti žmogiškųjų išteklių šioms NVO stiprinti;
- 2) Tame pačiame skirsnyje kalbant apie smurto valdymą, teigiama, kad siekiant problemas nustatyti ir vykdyti smurto prevenciją, bus naudojami NVO žmogiškieji ištekliai ir kompetencijos;
- 3) Taip pat, tame pačiame skirsnyje NVO minimos kaip galinčios prisidėti prie pasirengimo pozityviai tėvystei iniciatyvų;
- 4) Teigiama, kad NVO, veikiančios vaiko teisių apsaugos srityje, bus įtraukiamos siekiant bendrų tikslų įgyvendinimo;
- 5) Antrajame skirsnyje „Sveikatos apsauga“ numatomas NVO įtraukimas į politinių sprendimų priėmimą siekiant sveikatos priežiūros sistemą padaryti veiksmingesnę;
- 6) Skatinamas bendradarbiavimas su sveikatos apsaugos srityje dirbančiomis NVO ir pacientų organizacijomis, siekiant stiprinti sveikatos priežiūros įstaigų tinklą;
- 7) Minima, kad NVO bus įtraukiamos į sveikatos išsaugojimo ir ligų prevencijos veiklą;
- 8) Planuojama skatinti NVO iniciatyvas priklausomybės nuo alkoholio problemoms spręsti, šiai veiklai finansuoti planuojama skirti dalį akcizo ir lošimų mokesčių;
- 9) Numatomas NVO sektoriaus galimybių išnaudojimas savižudybių prevencijai ir didinant psichologinių paslaugų prieinamumą;
- 10) Antrajame skyriuje „Darni visuomenė ir aplinka“ teigiama, kad siekiant regionų plėtros, svarbus vaidmuo tenka regionuose veikiančioms NVO, ateities politika turi įtraukti ir suteikti galios šioms NVO;
- 11) Minimas bendradarbiavimas su NVO siekiant oro kokybės Lietuvoje užtikrinimo;
- 12) NVO veikla turėtų būti skatinama finansiškai, kai jos stiprina kaimo bendruomenės vykdydamos kultūrinę, socialinę ir sportinę veiklą;

¹³ Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. Teisės aktų registras, 2016, Nr. 28737.

- 13) Planuojama vienyti darbo santykių dalyvius, valstybės pareigūnus, NVO ir profesines sąjungas bendram tikslui – sukurti patrauklias darbo sąlygas šalyje. Taip pat, darbuotojų saugos darbe užtikrinimui;
- 14) Kalbant apie regionų stiprinimą, skatinami NVO gebėjimai pasinaudoti ES ir kitų finansinių mechanizmų parama;
- 15) Trečiajame skyriuje „Darnus švietimas, kultūra ir sportas“ skatinamas jaunimo NVO dalyvavimas pilietiškumo ugdyme;
- 16) Planuojama stiprinti mokyklos partnerystę su NVO;
- 17) Minimas NVO bendradarbiavimas su aukštosiomis mokyklomis, valstybės institucijomis ir verslo įmonėmis, siekiant kurti palankią terpę inovacijoms;
- 18) Bendradarbiaujant su kultūros srityje veikiančiomis NVO bus stiprinama kultūros politika ir jos savireguliacija, didinama Lietuvos kultūros sklaida užsienyje, užtikrinama kultūros procesų stebėseną. Viešosios lėšos bus panaudojamos šioje srityje veikiančių NVO narių gebėjimams stiprinti, o su kultūros skatinimu regionuose dirbančioms NVO siekiama skirti ES parama;
- 19) Ketvirtajame skyriuje „Darni ekonomika ir finansai“ minimas NVO įtraukimas į viešųjų darbų sistemos plėtrą;
- 20) Skatinama NVO darni sąveika su investicijų į Lietuvą pritraukimą skatinančiomis valstybės institucijomis;
- 21) Penktajame skyriuje „Darnus valstybės valdymas“ nurodoma, kad suvokiant, kad dalį viešųjų paslaugų efektyviau, pigiau bei sparčiau gali suteikti NVO, bus imamos priemonės perduoti dalį valstybės funkcijų nevyriausybiniam sektoriui;
- 22) Siekiant valstybės tarnybos efektyvumo bus sprendžiama, kurias valstybines funkcijas perduoti nevyriausybiniam sektoriui;
- 23) Trečiajame šio skyriaus skirsnyje „Nevyriausybinių organizacijų – viešųjų paslaugų teikimo partnerės“ minima, kad NVO potencialas atliekant dalį valstybės funkcijų turi būti išnaudojamas, NVO yra stiprios pilietinės visuomenės rodiklis. NVO stiprinti planuojama: numatant didesnės finansinės paramos galimybes, sudarant sąlygas dalyvauti įgyvendinant regioninę politiką, įtraukiant NVO į sprendimų priėmimo procesą, stiprinant NVO administracinius gebėjimus, sukuriant NVO savanoriško darbo apskaitos sistemą, ieškant galimybių suformuoti NVO fondą, stiprinant NVO tarybas, formuojant NVO registrą, finansuojant ir skatinant jaunimo NVO.

Apibendrinimas: NVO yra minimos prie beveik kiekvienos valstybei reikšmingos srities, NVO indėlis į pilietinę visuomenę yra vertinamas, skatinamas valstybės institucijų visapusiškas bendravimas su NVO, nevyriausybines organizacijas laikomos viešųjų paslaugų teikimo partneriu.

2.1.11. Lietuvos Respublikos socialinio verslo plėtros įstatymo projektas

Dabartinė Lietuvos Respublikos socialinio verslo plėtros įstatymo projekto (toliau – Socialinio verslo plėtros įstatymas) redakcija užregistruota 2019 m. balandžio 29 d., įstatymas tyrimo parengimo metu nėra priimtas. Šiuo įstatymo projektu nustatoma socialinio verslo ir jo subjekto samprata, veiklos kriterijai, socialinio poveikio sritys, socialinio verslo subjekto statuso įgijimo ir netekimo pagrindai, socialinio verslo skatinimo formos¹⁴.

Socialinio verslo sąvoka nurodo, kad socialinis verslas, tai – ekonominė veikla, kuria siekiama visuomenei ar jos grupei naudingų tikslų ir socialinio poveikio ir iš kurios uždirbamas pelnas arba jo dalis skiriama šiam poveikiui pasiekti. Taigi, siejant su NVO, iš esmės pati socialinio verslo vykdoma veikla yra panaši į NVO vykdomą veiklą, bet vykdant socialinį verslą yra vykdoma ekonominė veikla, iš kurios uždirbamas pelnas.

Įstatymo 3 str. nurodomas baigtinis sąrašas socialinio poveikio sričių, kuriose galima vykdyti socialinį verslą.

Socialinio verslo subjektu gali būti labai maža, maža arba vidutinė įmonė, siekianti socialinio poveikio, kai jos metinės pajamos iš ekonominės veiklos sudaro daugiau nei 50 proc. visų socialinio verslo subjekto pajamų, daugiau nei 80 proc. gauto pelno skiriama socialiniam poveikiui, vykdant veiklą konsultuojamasi su asmenimis, kuriems daromas socialinis poveikis. Socialinio verslo subjekto statusą suteikia viešoji įstaiga „Versli Lietuva“, taip pat, šiai įstaigai socialinio verslo subjektas kiekvienais metais teikia kalendorinių metų ataskaitą.

Socialinis verslas gali būti skatinamas valstybės ir savivaldybių. Valstybės: gaunant valstybės turtą panaudos pagrindais, rezervuojant teisę dalyvauti pirkimuose, teikiant viešąsias paslaugas socialiniam verslui, kitomis skatinimo priemonėmis. Savivaldybių: gaunant lengvatas vietinėms rinkliavoms, savivaldybių turtą panaudos pagrindais, kitomis skatinimo formomis.

Apibendrinimas: NVO veikla ir socialinis verslas panašūs veiklos pobūdžiu (socialinio poveikio, visuomenei naudingų tikslų siekimas nesiekiant pelno).

¹⁴ Lietuvos Respublikos socialinio verslo plėtros įstatymo projektas, 2019.

2.1.12. Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas

Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymu (toliau – Lobistinės veiklos įstatymas) siekiama užtikrinti lobistinės veiklos viešumą ir skaidrumą, užkirsti kelią neteisėtai lobistinei veiklai¹⁵.

Lobistinės veiklos įstatymo 1 str. 3 d. nustatyta, kad šio įstatymo nuostatos netaikomos NVO, taip, kaip jos apibrėžtos NVO plėtros įstatyme.

Tačiau, šiuo metu yra užregistruotas Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo projektas (nauja redakcija užregistruota 2019 m. spalio 16 d.), kuriame šiuo metu galiojanti 1 str. 3 d. nuostata yra panaikinama¹⁶. Visgi viešosios naudos NVO, kaip jos apibrėžtos NVO plėtros įstatyme, veikla ir šioje redakcijoje nėra laikoma lobistine, nes ji patenka į sąrašą veiklų, nurodytų įstatymo 7 str.

Svarstant ankstesnius Lobistinės veiklos įstatymo pakeitimo projektus NVO buvo galimybė atsidurti tarp lobistinę veiklą vykdančių subjektų, šiuo klausimu vyksta nuolatinė diskusija, todėl, kol pakeitimas nėra priimtas, nėra aišku kokios nuostatos galios NVO.

Apibendrinimas: pagal dabartinį reguliavimą NVO nėra laikomos lobistinę veiklą vykdančiomis, pagal dabartinę įstatymo pakeitimo projekto versiją, taip pat nėra laikomos vykdančiomis lobistinę veiklą, tačiau svarstant šį pakeitimo projektą buvo abejojama NVO veiklos atskyrimo nuo lobistinės veiklos galimybėmis.

2.1.13. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (toliau – Viešųjų pirkimų įstatymas) reglamentuoja viešųjų pirkimų valdymo ir atlikimo tvarką, įskaitant ir sutarčių vykdymą, ginčų sprendimą, nustato viešųjų pirkimų subjekto teises, pareigas ir atsakomybę¹⁷.

Viešųjų pirkimų įstatymas aktualus NVO tuo aspektu, kad jis nustato, kad NVO, atitinkančios įstatyme numatytas sąlygas, nėra laikomos perkančiosiomis organizacijomis.

Įstatymo 2 str. 25 d. 2 p. nurodo, kad perkančiąja organizacija yra laikomas viešasis arba privatus juridinis asmuo jeigu visa ar tam tikra jo veiklos dalis yra skirta specialiai nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio viešiesiems interesams tenkinti ir jei jis atitinka bent vieną iš šių sąlygų:

1) Jo veikla yra daugiau kaip 50 procentų finansuojama iš valstybės ar savivaldybių biudžetų arba kitų valstybės ar savivaldybių fondų lėšų, arba kitų šioje dalyje nustatytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų lėšų;

¹⁵ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 56-1644.

¹⁶ Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo Nr. VIII-1749 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija), 2019-10-16.

¹⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 84-2000.

2) Yra kontroliuojamas (valdomas) valstybės ar savivaldybių institucijų arba kitų šioje dalyje nustatytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų;

3) Turi administraciją, valdymo ar priežiūros organą, kurio daugiau kaip pusė narių yra skiriami valstybės ar savivaldybių institucijų arba kitų šioje dalyje nurodytų viešųjų ar privačiųjų juridinių asmenų.

NVO su retomis išimtimis atitinka aukščiau nurodytas sąlygas, todėl daugelis NVO nėra laikomos perkančiosiomis organizacijomis.

Apibendrinimas: NVO, atitinkančios įstatyme numatytas sąlygas, nėra laikomos perkančiosiomis organizacijomis pagal Viešųjų pirkimų įstatymą. Tačiau egzistuoja atvejai, kai, pavyzdžiui, NVO siekianti projekcinio finansavimo arba yra dalinai finansuojama biudžeto lėšomis, turi vykdyti viešuosius pirkimus. Pažymėtina, kad tiek Viešųjų pirkimų tarnyba, tiek ir Nevyriausybinė organizacijų informacijos ir paramos centras, vadovaujantis Europos Teisingumo Teismo sprendimais parengė paaiškinimus, kodėl taikant Viešųjų pirkimų įstatymo 2 straipsnyje apibrėžtus juridinius asmenis, NVO nėra laikomos perkančiosiomis organizacijomis. Visgi, jei NVO ar savo noru, ar verčiamos kurios nors valstybės ir/ar savivaldybių institucijos taptų perkančiąja organizacija, būtina atkreipti dėmesį, kad tos organizacijos vadovas ir/ar viešuosius pirkimus vykdančias asmuo patenka į Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo (VIII-371) lauką, kuris įpareigoja tokius asmenis teikti viešųjų ir privačių interesų deklaraciją (įstatymo 4 str. 3 dalies 8 punktas).

2.2. Nevyriausybinių organizacijų veiklos mokestinė aplinka

„**Pelno nesiekiantis vienetas** – vienetas, kurio veiklos tikslas nėra pelno siekimas ir kuris pagal jo veiklą reglamentuojančius teisės aktus gauto pelno neturi teisės skirstyti savo steigėjams ir (arba) dalyviams.“¹⁸

Šioje tyrimo dalyje vartojant pelno nesiekiančių vienetų (pelno nesiekiančių subjektų, pelno nesiekiančių organizacijų) sąvoką, šiais vienetais laikomos ir visos NVO.

2.2.1. Gyventojų pajamų mokestis

Gyventojų pajamų mokestį (toliau – GPM) reglamentuoja Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (toliau – GPM įstatymas)¹⁹. GPM mokėtojai yra nuolatiniai Lietuvos gyventojai bei nenuolatiniai Lietuvos gyventojai, pajamų mokestį mokantys nuo pajamų, kurių šaltinis yra Lietuvoje. Pajamų mokesčio objektas (mokesčio bazė) yra gyventojų pajamos. Gyventojų pajamos gali būti ir neapmokestinamos, jeigu jos patenka į GPM įstatyme nurodytą neapmokestinamųjų pajamų sąrašą. GPM tarifai yra 5 proc., 15 proc., 20 proc., 27 proc. bei fiksuoto dydžio mokestis.

GPM įstatyme yra nurodytos šios lengvatos: pajamų mokesčių neapmokestinamoms pajamos²⁰, neapmokestinamasis pajamų dydis (taikomas su darbo santykiais susijusioms pajamoms) ir iš pajamų atimamos išlaidos.

Dažniausiai, NVO kontekste, GPM minimas, kai kalbama apie iki 2 proc. pajamų mokesčio skyrimą juridiniams asmenims, turintiems teisę gauti paramą pagal Labdaros ir paramos įstatymą. Tarp šių juridinių asmenų numatytos ir biudžetinės įstaigos, kurių pagrindinis finansavimo šaltinis yra valstybės ir savivaldybės biudžetų asignavimai, tačiau, turėdamos galimybę gauti 2 proc. GPM mokesčio dalį, šios įstaigos sudaro konkurenciją NVO. Siekiant nesudaryti kliūčių NVO sektoriaus stiprinimui biudžetinės įstaigos nebeturėtų būti laikomos 2 proc. GPM mokesčio dalies gavėjomis.

2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujausiems GPM įstatymo pakeitimams ir atnaujinus GPM tarifus, skiriama pajamų mokesčio dalis sumažėja iki 1,2 proc. Taip pat, GPM mokesčio dalį paramai bus galima skirti tik elektroniniu būdu, taip bus užtikrinama greitesnė ir patogesnė mokesčio dalies skyrimo

¹⁸ Valstybinės mokesčių inspekcijos bei didžiojoje dalyje susijusių įstatymų pateikiamas apibrėžimas.

¹⁹ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085.

²⁰ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai. Valstybinės mokesčių inspekcijos medžiaga, 2019.

https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-4951++PELNO+NESIEKIAN%C4%8CI%C5%B2%20ORGANIZACIJ%C5%B2%20APMOKESTINIMO_YPATUMAI.pdf/7ba1ead2-d6df-4d5b-8496-e7c730896507 20-24 psl.

procedūra. Ši GPM įstatyme įtvirtinta galimybė fiziniams asmenims dalyvauti remiant nevyriausybinių sektorių yra reikšminga daugelio NVO veikloje, kaip finansavimo šaltinis.

Apibendrinimas: NVO, kurios turi darbuotojų, privalo išskaičiuoti GPM nuo sumokamo darbo užmokesčio, kaip ir kiti subjektai. Gyventojai gali skirti 1,2 proc. nuo savo mokamo GPM norimoms NVO, kurios turi paramos gavėjo statusą.

2.2.2. Pelno mokestis

Pelno mokestį reglamentuoja Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (toliau – Pelno mokesčio įstatymas)²¹. Pelno mokesčio mokėtojai yra Lietuvos ir užsienio subjektai. Pelno mokesčio bazė yra apmokestinamasis pelnas. Apmokestinamojo pelno ir neapmokestinamųjų pajamų apibrėžimai yra nurodyti Pelno mokesčio įstatyme²². Pelno mokestis gali būti apskaičiuojamas trimis skirtingais tarifais: 15 proc., 5 proc. ir 0 proc.

Nors NVO yra laikomos pelno nesiekiančiomis organizacijomis, tai nereiškia, kad NVO iš viso negali turėti jokių pajamų, visgi ne visos jos yra apmokestinamosios. Apmokestinamuoju pelnu (mokesčio baze) NVO veikloje gali būti visos pajamos, uždirbtos pardavus prekes ar kitą turtą, suteikus apmokamas paslaugas, ir kitos ūkinės komercinės veiklos pajamos, įskaitant pajamas, uždirbtas vykdant viešąjį interesą tenkinančią veiklą²³. Į mokesčio bazę nepatenka šios NVO gaunamos pajamos: tikslinis finansavimas iš valstybės ir savivaldybės biudžetų ir kitų finansavimo šaltinių (Europos Sąjungos, užsienio valstybių ir jų įsteigtų fondų ir kt.), juridinių ir fizinių asmenų parama, nario mokesčiai, kitas finansavimas. Taigi ir NVO gaunamos ūkinės komercinės veiklos pajamos gali būti apmokestinamos.

Jeigu NVO pajamos (skaičiuojant kartu su susijusių asmenų pajamomis) per mokestinį laikotarpį viršija 300 000 eurų, tai pelno mokestis skaičiuojamas taip pat kaip ir kitų vienetų, t. y. taikant 15 proc. pelno mokesčio tarifą. Iki 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojusio Pelno mokesčio įstatymo pakeitimo NVO, kurių pajamos iš ūkinės komercinės veiklos neviršijo 300 000 eurų, neturėjo mokėti pelno mokesčio. Tačiau po įstatymo nuostatų pakeitimo tik per pirmąjį mokestinį laikotarpį gautas pelnas yra neapmokestinamos ir tik NVO, kurios vidutiniškai turi mažiau nei 10 darbuotojų, kurių dalyviai yra tik fiziniai asmenys, jų pelnas neviršija 300 000 eurų bei kurių veikla nėra sustabdoma ar likviduojama,

²¹ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

²² Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas 12, 13 str.

²³ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai. Valstybinės mokesčių inspekcijos medžiaga, 2019.

https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-4951++PELNO+NESIEKIAN%C4%8CI%C5%B2%20ORGANIZACIJ%C5%B2%20APMOKESTINIMO_YPATUMAI.pdf/7ba1ead2-d6df-4d5b-8496-e7c730896507 5 psl.

reorganizuojama per tris pirmuosius mokestinius laikotarpius. Vėliau šių NVO pajamos apmokestinamos lengvatiniu 5 proc. tarifu.

Pelno mokesčio įstatymo 46³ str. nurodo šias lengvatas visoms NVO:

1) Mokestis nemokamas, jeigu NVO apmokestinamasis pelnas yra panaudojamas (arba numatomas panaudoti per 2 ateinančius mokestinius laikotarpius) viešuosius interesus tenkinančiai veiklai. Tokiai veiklai priskiriama NVO atliekama visuomenei naudinga veikla mokslo, kultūros, švietimo, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis pripažįstamose srityse. Pelno panaudojimu viešuosius interesus tenkinančiai veiklai būtų laikoma, pavyzdžiui, patirtų išlaidų, teikiant nemokamas paslaugas ar organizuojant nemokamus seminarus, mokymus ar renginius kompensavimui. Tačiau, pavyzdžiui, pelno panaudojimas veiklos plėtrai, turto įsigijimui ar investicijoms nėra laikomas panaudojamu viešuosius interesus tenkinančiai veiklai. Norėdamos pasinaudoti šia lengvata NVO turi pagrįsti lėšų panaudojimą įstatuose numatyta visuomenei naudingai veiklai informacija ir įrodymais, dokumentais, pagrindžiančiais išlaidas. Jei apmokestinamas pelnas numatomas panaudoti visuomenei naudingai veiklai vykdyti per ateinančius 2 mokestinius laikotarpius, tai toks pelno panaudojimas turi būti pagrindžiamas įstatuose numatytais NVO veiklos tikslais (egzistuoja rašytiniai įrodymai apie tokį būsimos veiklos finansavimą);

2) Kai per mokestinį laikotarpį NVO turi daugiau išlaidų (visuomenei naudingai veiklai vykdyti), nei pajamų (apmokestinamojo pelno), tai skirtumas gali būti panaudojamas ateinančių 2 mokestinių laikotarpių apmokestinamojo pelno sumoms sumažinimui.

2019 metais pateiktas Pelno mokesčio įstatymo pakeitimo projektas, numatant pelno mokesčio tarifo didinimą iki 20 proc. Šis pakeitimas turės įtakos NVO mokestinės aplinkos pablogėjimui bei neskatins NVO siekti finansinio tvarumo²⁴.

Apibendrinimas: NVO statusas savaime nuo pelno mokesčio mokėjimo neatleidžia. Jei NVO turi pelno, ji privalo mokėti pelno mokestį, bet pastarąjį galima sumažinti viešuosius interesus tenkinančios veiklos sąnaudomis.

2.2.3. Nekilnojamojo turto mokestis

Nekilnojamojo turto mokestį (toliau – NTM) reglamentuoja Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas (toliau – NTM įstatymas)²⁵. NTM moka Lietuvos ir užsienio valstybių fiziniai

²⁴ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/709142b0fbd311e993cb8c8daaf8ff8a>

²⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2005, Nr. 76-2741.

ir juridiniai asmenys. Mokesčio objektas yra nekilnojamasis turtas, išskyrus NTM įstatymo 4 str. numatytas išimtis. Mokesčio mokėtojai yra nekilnojamojo turto savininkai (fiziniai ir juridiniai asmenys), išskyrus atvejus, kai:

1) Turtas yra įsigyjamas ir duomenys apie įsigijimo sandorį yra įrašyti viešame registre – tokiu atveju mokestį moka turtą įsigyjantis asmuo;

2) Nuosavybės teise priklausantis fiziniam asmeniui (asmenims) turtas yra perduotas naudotis juridiniam asmeniui, neribotai, arba ilgesniam nei vieno mėnesio laikotarpiui – tokiu atveju mokestį moka turtą naudojantis juridinis asmuo. Mokesčio tarifas yra nuo 0,3 proc. iki 3 proc. nekilnojamojo turto mokestinės vertės (nekilnojamojo turto rinkos kainos), jeigu Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo (toliau – NTM įstatymas) 6 str. nenustatyta kitaip.

NTM įstatymo 7 str. 2 d., nurodomas neapmokestinamas NVO turtas. Mokesčiu neapmokestinamas šis NVO nuosavybės teise priklausantis, perduotas NVO naudotis neterminuotai arba ilgesniam nei vieno mėnesio laikotarpiui arba įsigyjamas nekilnojamasis turtas:

1) Neįgaliųjų asociacijų, įmonių ir įstaigų, kurių dalyviai yra tik neįgaliųjų asociacijos, nekilnojamasis turtas (8 p.);

2) Labdaros ir paramos fondų, veikiančių pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymą, nekilnojamasis turtas (arba jo dalis), naudojamas tik nekomercinei veiklai (11 p.);

3) Juridinių asmenų, veikiančių pagal Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymą, nekilnojamasis turtas (arba jo dalis), naudojamas tik nekomercinei veiklai (16 p.)

Pagal šias nuostatas, mokesčiu neapmokestinamas dalies NVO veiklai naudojamas nekilnojamasis turtas, tačiau pastebima, kad viešosios įstaigos (o šią teisinę formą renkasi nemažai NVO steigėjų) nėra įvardytos asmenų, kuriems taikomos mokesčio lengvatos, sąrašė.

Mokesčio lengvatos taip pat taikomos šių kitų pelno nesiekiančių organizacijų nekilnojamajam turtui:

1) Socialines paslaugas teikiančių įstaigų;

2) Švietimo įstaigų;

3) Tradicinių religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų;

4) Daugiabučių namų savininkų bendrijų, namų statybos bendrijų, garažų eksploatavimo ir sodininkų bendrijų;

5) Mokslo ir studijų institucijų;

6) Profesinių sąjungų;

7) Juridinių asmenų, veikiančių pagal Meno kūrėjų ir meno kūrėjų organizacijų statusą;

8) Turtui, naudojamam teikiant sveikatos priežiūros paslaugas.

Apibendrinimas: dalis NVO priklausančio, perleisto naudoti ar įgyjamo turto yra naudojama tik nekomercinei veiklai, todėl neapmokestinama NTM. Visgi, jei NVO pasirenka viešosios įstaigos teisinę formą, taip pat jei turtą naudoja ir komercinei veiklai, nekilnojamojo turto mokestį reikia mokėti.

2.2.4. Pridėtinės vertės mokestis

Pridėtinės vertės mokestį (toliau – PVM) reglamentuoja Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (toliau – PVM įstatymas)²⁶. PVM mokėtojai yra Lietuvos bei užsienio fiziniai bei juridiniai asmenys, kurie Lietuvoje vykdo bet kokio pobūdžio ekonominę veiklą, taip pat juridinio asmens statuso neturintis Lietuvoje įsteigtas kolektyvinio investavimo subjektas (investicinis fondas). Kai kuriais atvejais mokėtoju gali būti ir asmuo, nevykdantis ekonominės veiklos. Mokesčio objektas yra atlygintinas prekių tiekimas ir (arba) paslaugų teikimas, vykstantis šalies teritorijoje ir vykdomas apmokestinamojo asmens, vykdančio savo ekonominę veiklą. Taip pat objektu gali būti prekių ir paslaugų įsigijimas Lietuvoje už atlygį iš kitos valstybės narės. Importo PVM objektas yra prekių importas, kai prekės pagal PVM įstatymo nuostatas laikomos importuotomis šalies teritorijoje. Standartinis PVM tarifas yra 21 proc., bet gali būti taikomi lengvatiniai 9 proc., 5 proc. ir 0 proc. tarifai.

PVM įstatymo 2 str. 21 d. nurodyta pelno nesiekiančio juridinio asmens sąvoka, atitinkanti šiame tyrime naudojamą pelno nesiekiančio vieneto sąvoką, bet papildyta šia nuostata: „...išskyrus tuos juridinius asmenis, kurių veiklos reikšmingą dalį sudaro veikla, iš kurios gaunama pelno, nors tų juridinių asmenų veiklos tikslas nėra pelno siekimas.“ Minėta reikšminga veiklos dalis nustatoma kiekvienu atveju, atsižvelgiant į gautų pajamų struktūrą, apimtį, gauto pelno dalį visoje pajamų sumoje, bei kitas aplinkybes.

Įprastai NVO veikla būtų neapmokestinama PVM ir NVO neturėtų registruotis kaip PVM mokėtojos, tačiau egzistuoja išimtyš iš šios taisyklės²⁷:

1) NVO privalo registruotis kaip PVM mokėtojos, kai jų vykdoma ekonominė veikla (bet kokia veikla, kurią vykdančiam siekiama gauti pajamų, neatsižvelgiant į tai, ar siekiama pelno; komercinė veikla) ir atlygis už vykdančiam ekonominę veiklą šalies teritorijoje patiektas prekes ir (arba) suteiktas paslaugas per paskutiniuosius 12 mėnesių viršija 45 000 eurų;

²⁶ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271.

²⁷ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai. Valstybinės mokesčių inspekcijos medžiaga, 2019.

https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-4951++PELNO+NESIEKIAN%C4%8CI%C5%B2%20ORGANIZACIJ%C5%B2%20APMOKESTINIMO_YPATUMAI.pdf/7ba1ead2-d6df-4d5b-8496-e7c730896507 28-32 psl.

2) NVO gali savanoriškai registruotis kaip PVM mokėtojos kai tik ketina pradėti vykdyti ekonominę veiklą šalies teritorijoje, arba minėtas atlygis nesiekia privalomojo registravimosi nustatytos 45 000 eurų ribos;

3) Kai NVO vykdo tik PVM neapmokestinamą veiklą, tai joms nėra privaloma registruotis PVM mokėtojoms, net ir viršijus 45 000 eurų ribą. Tokia veikla laikoma:

3.1. Socialinės paslaugos;

3.2. Kultūros paslaugos;

3.3. Su kūno kultūra ir sportu susijusios paslaugos;

3.4. Politinių partijų, profesinių sąjungų ir kitų įsteigtų ir veikiančių narystės pagrindu pelno nesiekiančių juridinių asmenų savo nariams teikiamos paslaugos, jeigu jos atitinka juridinio asmens įstatuose (nuostatuose) nustatytus šio juridinio asmens tikslus, taip pat šių organizacijų savo nariams teikiamos prekės (kai šis prekių tiekimas yra susijęs su minėtų paslaugų teikimu), kai už šias prekes ir paslaugas, be nario mokamo mokesčio, negaunamas joks papildomas atlygis (gaunamas nario mokesčio PVM objektu yra tokiu atveju, kai nario mokesčio mokėjimą galima susieti su konkrečiam narystės pagrindu veikiančios organizacijos nariui teikiama preke ar teikiama paslauga);

3.5. Paslaugos tiesiogiai susijusios su vaiko teisių apsauga;

3.6. Labdaros ir paramos renginių metu teikiamos prekės ir (arba) teikiamos paslaugos;

3.7. Radijo ir (arba) televizijos transliuotojų visuomenei teikiamos visuomenės informavimo paslaugos;

3.8. Kitos paslaugos (tokios kaip: su sveikatos priežiūra susijusios paslaugos, švietimo ir mokymo bei kitos paslaugos), kurios neapmokestinamos PVM nepriklausomai nuo asmens statuso.

4) NVO privalo registruotis kaip PVM mokėtojos, kai iš kitų ES valstybių narių PVM mokėtojų ar kitų apmokestinamųjų asmenų, kurie privalo registruotis PVM mokėtojais, įsigyja prekes ir visų įsigytų prekių (išskyrus naujas transporto priemones ar akcizais apmokestinamas prekes) vertė (neįskaitant PVM, sumokėto ar mokėtino kitoje valstybėje, iš kurios prekės buvo atgabentos) praėjusiais kalendoriniais metais viršijo 14 000 eurų ar einamaisiais kalendoriniais metais numatoma, kad ši riba bus viršyta;

5) Jei iš kitos valstybės įsigytų prekių vertė neviršijo 14 000 eurų ar nenumatoma, kad bus viršyta einamaisiais kalendoriniais metais, NVO gali įsiregistruoti PVM mokėtoja savanoriškai;

6) Prievolė registruotis PVM mokėtoju gali atsirasti ir tais atvejais, kai NVO viena ar kartu su kitais asmenimis, kurie pagal PVM įstatymą laikomi su ja susijusiais, kontroliuoja keletą juridinių asmenų, ir visų jos kontroliuojamų juridinių asmenų ir jos pačios bendra gauta/gautina atlygio už vykdant

ekonominę veiklą Lietuvoje patiektas prekes ir/ar suteiktas paslaugas suma per metus (per paskutinius 12 mėnesių) viršijo 45 000 eurų sumą arba jeigu jos pačios ir visų jos kontroliuojamų juridinių asmenų bendra įsigytų prekių vertė iš kitų ES valstybių narių PVM mokėtojų ar kitų apmokestinamųjų asmenų, kurie privalo registruotis PVM mokėtojais, praėjusiais kalendoriniais metais viršijo, einamaisiais kalendoriniais metais numato viršyti ar viršija 14 000 eurų.

Apibendrinimas: NVO neturi registruotis kaip PVM mokėtojai, nebent jų pajamos iš ūkinės komercinės veiklos viršija 45 000 eurų per metus, išskyrus atvejus, kai NVO vykdo tik PVM neapmokestinamą veiklą (toku atveju net ir viršijus 45 000 eurų sumą registruotis nereikia).

2.2.5. Loterijų ir lošimų mokestis

Loterijų ir azartinių lošimų organizavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos loterijų įstatymas²⁸ (toliau – Loterijų įstatymas) ir Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas²⁹ (toliau – Azartinių lošimų įstatymas).

Loterijų organizavimo reikalavimai yra nurodyti Loterijų įstatymo antrajame skirsnyje ir yra skirstomi į reikalavimus organizuoti:

1) Didžiasias loterijas – išplatintų bilietų vertė neribojama. Organizuoti gali tik Lietuvos Respublikos įmonės ir užsienio įmonės, įregistravusios filialą, veikiančios Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka, atitinkančios šio Įstatymo reikalavimus ir gavusios licenciją (išduoda Lošimų priežiūros tarnyba) organizuoti didžiasias loterijas;

2) Mažąsias loterijas – numatomų išplatinti bilietų nominali vertė neviršija 30 000 eurų. Organizuoti gali Lietuvos Respublikos juridiniai asmenys ir užsienio juridiniai asmenys, įregistravę filialą, veikiantys Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka, atitinkantys šio Įstatymo reikalavimus ir gavę licenciją (išduoda savivaldybės, kurios teritorijoje bus organizuojama loterija, vykdomoji institucija) organizuoti mažąsias loterijas.

Taigi jei NVO norėtų organizuoti loterijas, galėtų organizuoti tik mažąsias loterijas.

Loterijų įstatymo 7 str. numatoma, kad loterijos organizatoriai privalo 8 proc. nominalios išplatintų bilietų vertės skirti labdarai arba paramai (Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo numatyta tvarka). Taip pat, 9 str. numato, kad loterijos laimėjimų fondas turi sudaryti ne mažiau kaip 50 proc. nominalios loterijos bilietų vertės.

²⁸ Lietuvos Respublikos loterijų įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 73-3341.

²⁹ Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 43-1495.

Azartinių lošimų organizavimo reikalavimai nurodyti Azartinių lošimų įstatymo antrajame skirsnyje. Azartinius lošimus gali organizuoti tik bendrovės, kaip ši sąvoka yra suprantama Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme, taigi NVO negali organizuoti azartinių lošimų.

Loterijų ir lošimų mokesčių reglamentuoja Lietuvos Respublikos azartinių lošimų mokesčio įstatymas (toliau – Azartinių lošimų mokesčio įstatymas)³⁰. Organizuojant loterijas taikomas 5 proc. mokesčio tarifas.

Apibendrinimas: NVO gali organizuoti tik mažąsias loterijas. Organizuojant šias loterijas 8 proc. išplatintų bilietų nominalios vertės turi būti skiriama labdarai ar paramai, o loterijos laimėjimų fondas turi sudaryti bent 50 proc. bilietų nominalios vertės.

2.2.6. Su darbo santykiais susiję mokesčiai

NVO darbdaviai ir darbuotojai, kaip ir bet kurie kiti darbdaviai ir darbuotojai, privalo mokėti su darbo santykiais susijusius mokesčius. Šiais mokesčiais yra laikomi:

1) Gyventojų pajamų mokestis – 20 proc. (27 proc., jei atlyginimas per metus viršija 120 vidutinių darbo užmokesčių)³¹;

2) Valstybinio socialinio draudimo įmokos³². NVO aktualios nuo 2018 m. pradžios įtvirtintos socialinio draudimo įmokų „grindys“. Tai reiškia, kad, kai darbuotojo dirbančio pagal darbo sutartį darbo užmokestis yra mažesnis nei minimalioji mėnesinė alga (toliau – MMA), darbdavys socialinio draudimo įmokas apskaičiuoja nuo darbo užmokesčio ir papildomai iš savo lėšų sumoka įmokas nuo sumos, kurią sudaro skirtumas tarp MMA ir darbuotojo užmokesčio. Įmokų „grindys“ nustatytos siekiant apsaugoti darbuotojus ir suteikti jiems reikiamas socialines garantijas, tačiau nukenčia darbdaviai, kurių didžioji dalis darbuotojų yra dirbantys kelias valandas per dieną ar pusę etato, taigi, labai didelė dalis NVO. Nors yra numatytos išimtys, kada įmokų „grindys“ netaikomos (darbuotojas dirba pas kitą darbdavį, yra draudžiamas pensijų socialiniu draudimu valstybės lėšomis, gauna išmokas iš kitos valstybės, yra jaunesnis nei 24 metų amžiaus, turi nustatytą 0-55 proc. darbingumo lygį, gauna motinystės, tėvystės ar vaiko priežiūros išmoką), ne visi NVO darbuotojai į jas patenka, todėl NVO tenka mokėti įmokas iš savų lėšų;

3) Privalomojo sveikatos draudimo įmokos – darbdavys apskaičiuoja ir sumoka 6,98 proc. dydžio įmokas nuo darbuotojo pajamų³³;

³⁰ Lietuvos Respublikos azartinių lošimų mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 43-1496.

³¹ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085.

³² Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas. Lietuvos aidas, 1991, Nr. 107-0.

³³ Lietuvos Respublikos privalomojo sveikatos draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 55-1287.

- 4) Įmoka Garantiniam fondui – 0,16 proc.³⁴;
- 5) Įmoka Ilgalaikio darbo išmokų fondui – 0,16 proc.³⁵;
- 6) Įmoka nedarbo socialiniam draudimui – 1,31 proc. (2,03 proc., kai darbo sutartis neterminuota)³⁶;
- 7) Įmoka nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniam draudimui – įmokos dydis priklauso nuo darbo pobūdžio, svyruoja nuo 0,14 proc. (I grupė) iki 1,4 proc. (IV grupė)³⁷.

2.2.7. Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Dėl Pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo

Pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinių ataskaitų sudarymo ir pateikimo taisyklės (toliau – Taisyklės) yra taikomos NVO, kurios negali taikyti Supaprastintos buhalterinės apskaitos tvarkos aprašo, ir apibrėžia buhalterinės apskaitos tvarką ir finansinių ataskaitų rinkinio sudarymo ir pateikimo tvarką³⁸.

Taisyklės numato, kad finansinės ataskaitos turi būti sudaromos taip, kad teisingai parodytų NVO turta, nuosavą kapitalą, finansavimo sumas, įsipareigojimus, pajamas ir sąnaudas. Taip pat tvarkant apskaitą ir sudarant finansines ataskaitas turi būti vadovaujama šiais bendraisiais apskaitos principais: subjekto, veiklos tęstinumo, periodiškumo, pastovumo, piniginio mato, kaupimo, palyginimo, neutralumo.

Taisyklėse aprašoma įvairaus NVO turto apskaita: nematerialiojo turto, ilgalaikio materialiojo turto, finansinio turto, atsargų. Atskirai nurodoma kaip vykdoma valiutinių operacijų apskaita, nuosavo kapitalo apskaita, finansavimo sumų ir finansavimo pajamų apskaita, įsipareigojimų apskaita, prekių pardavimo ir paslaugų suteikimo ir kitų pajamų apskaita, sąnaudų apskaita.

Taip pat reglamentuojama finansinių ataskaitų rinkinio sudarymo ir pateikimo tvarka. Šį rinkinį sudaro finansinės būklės ataskaita, veiklos rezultatų ataskaita bei aiškinamasis raštas. Apibrėžiama ir kaip tvarkomos reorganizuojamos, pertvarkomos ar likviduojamos NVO finansinės ataskaitos.

³⁴ Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas. Teisės aktų registras, 2016, Nr. 23708.

³⁵ Ibid.

³⁶ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2019 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas. Teisės aktų registras, 2018, Nr. 20701.

³⁷ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2019 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas. Teisės aktų registras, 2018, Nr. 20701.

³⁸ Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Dėl Pelno nesiekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės sudarymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2004, Nr. 171-6342.

Taisyklių prieduose pateikiamas pavyzdinis sąskaitų planas, finansinės būklės ataskaitos forma, veiklos rezultatų ataskaitos forma, aiškinamojo rašto priedų formos.

Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymu taip pat patvirtinti šie aprašai:

1) Pelno nesiekiančių juridinių asmenų veiklos ataskaitos arba metinio pranešimo rengimo tvarkos aprašas. Aprašas numato, kad veiklos ataskaitoje arba metiniame pranešime turi būti nurodyti organizacijos veiklos tikslai, uždaviniai ir atlikti darbai bei ateinančių finansinių metų tikslai, uždaviniai ir numatomi atlikti darbai. Taip pat pateikiama informacija apie organizacijos dalyvių skaičių metų pradžioje ir pabaigoje bei įnašų vertę (jei tokie yra). Aprašas netaikomas NVO, kurios gali taikyti Supaprastintos buhalterinės apskaitos tvarkos aprašą;

2) Supaprastintos buhalterinės apskaitos tvarkos aprašas. Kaip minėta anksčiau, Taisyklės taiko tik tos NVO, kurios negali naudotis Supaprastintu buhalterinės apskaitos tvarkos aprašu. Šiuo aprašu gali naudotis NVO, kurios neturi samdomų darbuotojų ataskaitiniais ir praėjusiais finansiniais metais ir kurių ir (arba) gautos finansavimo sumos per praėjusius ir už praeitus finansinius metus neviršija 30 000 eurų. Pagrindinis šiame apraše numatytos tvarkos skirtumas nuo Taisyklėse numatytos tvarkos yra vietoje finansinių ataskaitų rinkinio ir veiklos ataskaitos ar metinio pranešimo rengiama viena metinė ataskaita, kurios pavyzdinė forma pateikiama aprašo priede;

3) Neatlygintinai gauto turto ir paslaugų (nepiniginių aukų) įvertinimo tvarkos aprašas. Šį aprašą taiko tiek Taisyklės, tiek Supaprastintos buhalterinės apskaitos tvarkos aprašą taikančios NVO, įvertindamos neatlygintinai gautą turtą ir paslaugas.

Apibendrinimas: Taisyklės papildo, patikslina ir detalizuoja NVO teisinės formas apibrėžiančių Labdaros ir paramos, Asociacijų ir Viešųjų įstaigų įstatymų nuostatas apibrėžiančias metinių finansinių ataskaitų rinkinį ir veiklos ataskaitą (ar metinį pranešimą). Pateikiami aprašai aktualūs NVO, nes nurodo kaip turi būti rengiama veiklos ataskaita arba metinis pranešimas, numato supaprastintą buhalterinės apskaitos tvarką, kurią gali taikyti neturinčios darbuotojų ir neviršijančios 30 000 eurų pajamų NVO, bei neatlygintinai gauto turto ir paslaugų įvertinimą.

Atlikta teisinės aplinkos apžvalga leidžia teigti, kad nevyriausybinės organizacijas steigti ir joms veikti sąlygos yra įtvirtintos LR Konstitucijoje, Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatyme, Asociacijų, Viešųjų įstaigų, Labdaros ir paramos fondų įstatymuose bei kituose teisiniuose pagrinduose. Pastebėtinas dalyje teisės aktų nevyriausybinių organizacijų sugretinimas su verslo įmonėmis (paminėtini Pelno mokesčio įstatymo, rengiamo Socialinio verslo įstatymo, Valstybinės mokesčių

inspekcijos komentaras dėl viešojo intereso užtikrinimo veiklos ir kt.), nors šių subjektų prigimtis ir paskirtis yra skirtinga.

Atsižvelgiant į nevyriausybių organizacijų svarbos didėjimą atstovaujant įvairias socialines grupes ir teikiant viešąsias paslaugas (paminėtinas Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos), svarbus yra reguliarus NVO veiklos teisnių pagrindų peržiūrėjimas (stebint nevyriausybių organizacijų veiklos pokyčius dėl išorinės aplinkos kaitos, formuluojamų valstybės prioritetų) ir palankesnių sąlygų plėtoti nevyriausybinių sektorių sudarymas. Didelis dėmesys turėtų būti skiriamas administracinės naštos mažinimui (įskaitant ir mokestinę aplinką), atsižvelgiant į NVO veiklos specifiką ir Vyriausybės strateginius prioritetus.

3. Empirinis tyrimas (ekspertų interviu)

3.1. Empirinio tyrimo (ekspertų interviu) atlikimo metodas

Siekiant išsamiau atskleisti nagrinėjamo tyrimo objekto ypatumus bei suformuluoti konkrečius siūlymus NVO teisinės ir mokestinės aplinkos tobulinimui, buvo atliktas empirinis tyrimas (toliau tyrimas), pasitelkiant kokybinio tyrimo metodą – pusiau struktūruotą ekspertų interviu.

Tyrimo informantai (ekspertai) parinkti naudojant „kriterinę“ (žinios, darbo patirtis, santykis su nagrinėjamu reiškiniu), iš dalies „stratifikuotą“ (pagal atstovaujamos organizacijos juridinį statusą (asociacija, viešoji įstaiga, labdaros paramos fondas) ir veiklų grupę (viešąsias paslaugas teikianti, advokataujanti) atstovus) ir „sniego gniūžtės“ (ekspertas rekomenduoja ekspertą) atrankas. Tyrime dalyvavusių ekspertų imtis suformuota atsižvelgiant į renkamų duomenų informatyvumą, t.y. į tyrimą nauji imties vienetai įtraukiami tol, kol pradeda mažėti gaunamų duomenų informatyvumas. Tyrime dalyvavusių ekspertų charakteristikos pateikiamos lentelėje Nr. 3.1. Interviu dalyvavę informantai (ekspertai).

Interviu klausimynas suformuluotas siekiant atsakyti į tyrimo klausimus: a) kokie veiksniai prisideda prie NVO sėkmingos veiklos? b) kokie yra pagrindiniai teisės aktai ir mokesčiai atstovaujamo NVO veiklos kontekste? c) kokie teisinės ir mokestinės aplinkos tobulinimai gerintų NVO veiklą? Pusiau struktūruoto interviu klausimynas pateikiamas šios tyrimo ataskaitos prieduose. Ekspertai buvo apklausiami pusiau struktūruoto interviu metodu, prisilaikant klausimų tvarkos, bet nevengiant gilintis į atitinkamų klausimų subtilybes, siekiant užsibrėžto tyrimo tikslo.

Empirinio tyrimo eigą sudarė:

- Klausimyno – interviu klausimų parengimas;
- Tyrimo imties sudarymas (respondentų nustatymas);
- Interviu organizavimas ir duomenų rinkimas;
- Teksto transkribavimas, pirminių duomenų vertimas į prasminius vienetus;
- Prasminių vienetų analizė ir tyrimo rezultatų apibendrinimas.

Siekiant tyrimo rezultatų vidinio validumo (tikėtinumo, angl. credibility), kuris yra susijęs su tyrimų rezultatų tikslumu, išvadų pagrįstumu, taikyti metodai: a) informacija renkama iš įvairių šaltinių ir įvairiais būdais, palyginama (pvz. interviu, dokumentų apžvalga, stebėjimas nedalyvaujant); b)

naudotos įrašymo priemonės; c) dalyvių kontrolė (rezultatai pakartotinai patikrinami dėl jų interpretavimo).

Lentelėje Nr. 3.1. Interviu dalyvavę informantai (ekspertai).

Eksperto kodas	Ekspertas	Patirtis NVO srityje
E1	Lukas Kornelijus Vaičiakas	Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) prezidentas, patirtis NVO administravime
E2	Vaidotas Ilgius	Labdaros-paramos fondo „Maisto bankas“ plėtros vadovas; per 20 metų NVO srityje
E3	Reda Kneizevičienė	Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos vadovė; per 17 metų NVO srityje
E4	dr. Vaidotas Vaičaitis	Ateitininkų federacijos vadovas; per 20 metų NVO srityje
E5	Aistė Adomavičienė	Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo vadovė; per 10 metų NVO srityje
E6	Jurgita Kuprytė	SOPA vadovė; per 20 metų NVO srityje
E7	Martinus Žaltauskas	Labdaros-paramos fondo „Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras“ vadovas, per 10 metų NVO srityje
E8	Julija Motiejūnienė	Finansų direktorė Atviros Lietuvos fonde; patirtis per 20 metų NVO srityje
E9	Daiva Žižliauskienė	Finansininkė (LiJOT), Finansininko patirtis NVO per 12 metų
E10	Henrika Varnienė	Lietuvos negalios organizacijų forumo (LNF) vykdančioji direktorė, per 10 metų NVO srityje

3.2. Ekspertų interviu rezultatų apibendrinimas

Ekspertų interviu apibendrinti rezultatai pateikiami pagal nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinių pagrindų grupes, kas leidžia toliau formuoti kryptingus siūlymus NVO teisinės ir mokestinės aplinkų tobulinimui. Dalis ekspertų rėmėsi kitų Europos Sąjungos valstybių (panašių į Lietuvos istorinę ir geopolitinę situaciją) nevyriausybinių organizacijų mokestinės aplinkos patirtimi, kuri išsamiau pateikiama šios ataskaitos prieduose (Priedas Nr. 2, Užsienio valstybių nevyriausybinių organizacijų mokestinės aplinkos patirtys).

Pažymėtina, kad ekspertų interviu metu buvo įvardinta daugiau įvairių teisės aktų ir siūlymų, susijusių su ekspertų atstovaujamų organizacijų specifine veiklos sritimi (pvz. neįgalųjų, maisto, higienos ir t.t.), tačiau buvo taikytas kriterijus, kad bent du ekspertai vertina šį teisės aktą kaip ypatingai aktualų visai NVO veiklos teisinių pagrindų sistemai.

3.2.1. Nevyriausybinių organizacijų veiklą stiprinantys veiksniai

Tyrimė dalyvavę ekspertai šalia darnios teisinės aplinkos svarbos NVO sėkmingai veiklai, akcentavo ir žmogiškuosius gebėjimus (ypatingai lyderystę, komunikaciją, darbą komandoje, administracinius gebėjimus), infrastruktūrą (patalpos, informacinių technologijų priemonės ir pan.) bei santykį (siekiamą partnerystę) su viešosios valdžios institucijomis (*E1; E2; E3; E4; E9*). Šioms veiksmų grupėms turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys, siekiant stiprinti nevyriausybinių organizacijų veiklą, sudarant palankesnes sąlygas jų plėtrai.

Dalis ekspertų (*E1; E4; E5; E9*) pastebėjo, kad esami įstatymai galėtų būti traktuojami kaip palankūs NVO plėtrai, tačiau kartais jų interpretavimas viešojo valdymo institucijose (ministerijose bei savivaldybių administracijose) ir juos lydintys teisės aktai suponuoja NVO ir valdžios santykį paremtą administracinio ar baudžiamojo proceso pagrindais, bet ne partneryste, „milžiniška“ (ne visada finansiškai organizacijai pakeliama) administracine našta. Dažniausiai ekspertų pateikiami pavyzdžiai buvo susiję su atsiskaitymu už gautą finansavimą įgyvendinti veikloms, kai reikalavimai veiklos ir finansinėms ataskaitoms, dalyvių sąrašams ir kitiems dokumentams aukšti, tačiau finansavimas administravimui nenumatytas. Išskiriamas buvo ir veiklos lankstumo galimybių trūkumas bei orientacijos į procesą, o ne rezultatą (*E1; E4; E6; E9*). Įdomu tai, kad finansavimas skiriamas pagal projektų vadybos principus (įgyvendinti projektus), tačiau projektų vadybos rezultato komponentas (esminis, šio vadybos metodo) tampa mažiau svarbus negu proceso įgyvendinimo kontrolės mechanizmas (tradicinio viešojo administravimo (pagal M. Vėberio „Biurokratijos teoriją“) bei administracinio proceso principų taikomas užtikrinti projektų vadybos metodo įgyvendinimą).

Kalbėdami apie administracinę naštą, ekspertai (*E1; E4; E5; E9*) pažymėjo, kad svarbu užtikrinti NVO veiklos skaidrumą, tačiau turi būti ir užtikrintas įvairių deklamacijų, pažymų, ataskaitų rengimo ir teikimo terminų nekintamumas, tai leistų lengviau planuoti finansus, planuoti veiklas ilgesniam periodui. Atliekant pakeitimus, turėtų būti sutiekiamas ilgesnis protingas terminas skirtas prisitaikyti, informavimas dėl pokyčių (*E1; E9*). Net ir nebeveikiančios NVO išregistravimo iš Juridinių asmenų registro reikalauja daug laiko resursų (apie 3-4 mėnesiai) ir atitinkamos kompetencijos (*E7*). Prieduose (Nr.6) pateikiama organizacijos išregistravimo schema.

Išsakyta nuomonė, kad NVO juridinis statusas turėtų sutapti su pagrindine vykdoma veikla (t.y. socialinėms paslaugoms teikti viešoji įstaiga; advokacijai ir narių stiprinimui – asociacija, paramos-labdaros kaupimui ir rėmimui – fondai), tai didintų NVO sektoriaus skaidrumą (*E10*).

3.2.2. NVO teisinė aplinka: LR Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas, LR Asociacijų įstatymas, LR Viešųjų įstaigų įstatymas, LR Labdaros ir paramos fondo bei LR Labdaros ir paramos įstatymai, LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas

Tyrimo dalyvavę ekspertai dažniausiai išskirdavo Nevyriausybinų organizacijų plėtros, Asociacijų, Viešųjų įstaigų, Labdaros ir paramos fondo įstatymus kaip pagrindinius reglamentuojant NVO veiklą. Šalia jų dažnai minimi šiems artimi įstatymai - Labdaros ir paramos bei Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymai.

Pažymėtina, kad empirinio tyrimo metu *Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo* projektas su pataisomis buvo svarstomas LR Seime, todėl svarbios yra ekspertų principinės išvalgos dėl nuostatų, tačiau siūlymai gali būti mažiau aktualūs. Aptardami šį įstatymą, ekspertai teigė, kad Siekiant sudaryti nevyriausybinėms organizacijoms lygias galimybes dalyvauti teikiant paslaugas ir užtikrinti nepriklausomumą nuo savivaldybių, svarbu tobulinti NVO apibrėžimą nurodant, kad savivaldybės ar valstybės įstaiga, steigiant organizaciją, dalininku būti negali (E3; E7), taigi, būtina išgryninti nevyriausybinų organizacijų apibrėžimą.

Ekspertų nuomone (E3; E7), *Bendruomeninių organizacijų plėtros* įstatymas yra nesuderintas su Nevyriausybinų organizacijų plėtros ir Savivaldos įstatymais, nėra skiriama lėšų jo tinkamam įgyvendinimui. Bendruomeninės organizacijos yra laikytinos nevyriausybinų organizacijų rūšimi ir joms turėtų galioti visos sąlygos, kurios galioja kitoms NVO. Dabar, įstatyme numatytos Bendruomeninių organizacijų tarybos (tiek nacionalinė, tiek savivaldos) dubliuoja ar nėra aiškaus santykio su Nevyriausybinų organizacijų tarybų funkcijomis. (E3; E7).

Ekspertai (E3) siūlo tikslinti ir patį bendruomeninės organizacijos apibrėžimą (2 str. 1 dalis): „viešojo intereso įgyvendinimas“ turi būti aiškiau apibrėžtas; galėtų būti nurodomas minimalus skaičius gyventojų ar jų atstovų, kurie steigia tokią organizaciją (rekomenduota – ne mažiau 10) (E3).

Bendruomeninių organizacijų įstatyme įvardintos trys pagrindinės ministerijos (Vidaus reikalų ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Žemės ūkio ministerija), kurios formuoja bendruomeninių organizacijų plėtros politiką, organizuoja jos įgyvendinimą, koordinuoja ir kontroliuoja bei nurodytos veiklos ką turi atlikti, tačiau iki galo nėra aišku, kuri turėtų būti „vedančioji“, kuri renka informaciją ir inicijuoja tyrimus, kuri analizuoja bendruomeninių organizacijų būklę ir t.t. Ekspertai pabrėžė, kad turi būti aiškesnės atsakomybės paskirstytos tarp institucijų, siekiant aiškumo bendruomeninių organizacijų veiklos plėtroje. Kai atsakingos kelios ministerijos – „daug auklių - vaikas be galvos“. (E3)

Įstatyme nurodytos Bendruomeninių organizacijų plėtros politikos įgyvendinimo sritys, tarp kurių yra įvardintos sveikatos apsauga ir sveikatingumas (4 str.), keltinas klausimas, kiek bendruomeninės organizacijos realiai veikia ar turėtų veikti sveikatos apsaugos srityje ir, jeigu taip, kodėl tada neįtraukta Sveikatos apsaugos ministerija į pagrindinių kuruojančių šį įstatymą ministerijų sąrašą (E7).

Diskutuodami dėl *LR Asociacijų įstatymo*, ekspertai (E7, E8) atkreipė dėmesį, kad nevyriausybinių organizacijų veikla būtų sėkmingesnė, jeigu mažėtų nereikalingų suvaržymų asociacijoms, ypač susijusių su visuotiniu narių susirinkimu. Dabar tai varžo asociacijų laisvę ir galimybę pačioms organizacijoms pasirinkti joms labiausiai tinkančią struktūrą ir efektyviausius veikimo būdus.

Aptariant *Viešųjų įstaigų įstatymo* aktualią redakciją, ekspertai teigė, kad siekiant stiprinti nevyriausybinių viešųjų įstaigų skaidrumą, turi būti aiškiai atskirtos įstaigos, kurių dalininkas yra valstybė ar savivaldybė nuo nevyriausybinių viešųjų įstaigų (E8; E10). Taip pat, siekiant veiklos lankstumo, ekspertai (E7; E8) siūlė nuostatą, kad vadovas organizacijos, veikiančios pagal Viešųjų įstaigų įstatymą, galėtų būti savanoriu.

Ekspertai taip pat atkreipė dėmesį, kad *Viešųjų įstaigų įstatyme* reikalingas aiškiai reglamentuotas mechanizmas, kai asmuo nori pasitraukti iš dalininkų. Pati procedūra turi būti aiški, kai dalininkas išeina iš viešosios įstaigos ir pasiima arba palieka viešosios įstaigos veiklai savo dalininko įnašą (E8). Šiuo metu įstatyme tokia galimybė nenumatyta ir Valstybinė įmonė „Registru centras“ neleidžia įregistruoti dalininko išėjimo, yra numatytos tik dalininko teisių perdavimo arba pardavimo procedūros.

Taip pat, pasak ekspertų, yra atsiradę atvejų, kai būtų aktualu numatyti galimybę perduoti dalininko teises tik už jų tikrąją „buhalterinę“ vertę, t.y. už tiek, kiek yra įnešta į viešosios įstaigos sąskaitą. Buvo pažymėta, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos atstovai atskirais atvejais jau yra išreiškę neigiamą nuomonę dėl dalininkų teisių pardavimo už buhalterinę vertę ir, kad tokiais atvejais, turi būti turto vertintojų nustatyta rinkos vertė, ir viešosios įstaigos dalininko teisių pardavimas turėjo vykti ta nustatyta verte. Priešingu atveju pirkėjas rizikuoja būti apmokestintas gyventojų pajamų mokesčiu (GPM) nuo skirtumo tarp rinkos vertės ir tikrosios dalininko įnašo vertės, kaip už gautas pajamas. Taip atsiranda ir papildoma administracinė našta ir ieškoma būdų gudrauti (E8).

Ekspertai atkreipė dėmesį, kad *Labdaros ir paramos įstatymo* 7 straipsnio 4 skyrius reglamentuoja kurios užsienio organizacijos gali būti paramos gavėjais: „4. Paramos gavėjais gali būti Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše nurodytos užsienyje įsteigtos lietuvių bendruomenės ir kitos lietuviškos įstaigos ar organizacijos.“ Parama pervedama užsienio NVO, kurių nėra patvirtintame sąraše apmokestinama 15 proc. pelno mokesčiu (LR Pelno mokesčio įstatymo 5 straipsnis 4 punktą). Ši nuostata riboja tarptautinių

fondų/organizacijų kūrimąsi Lietuvoje, taip pat užkerta galimybes Lietuvos NVO dalyvauti užsienio fondų skelbiamuose paramos skirstymo operatorių konkursuose. Buvo išsakytas siūlymas: atsižvelgiant į gerėjančią Lietuvos ekonominę situaciją ir palengvinant paramos teikimą užsienio NVO, bei atveriant galimybes Lietuvos NVO dalyvauti tarptautinės paramos skirstymo operatorių konkursuose, tuo pačiu stiprinant Lietuvos NVO gebėjimus bei pritraukiant papildomus finansavimo šaltinius Lietuvos NVO, pakeisti šias LR įstatymo nuostatas į „Paramos gavėjais gali būti užsienyje įsteigtos nevyriausybinės bei bendruomeninės įstaigos ir organizacijos, turinčios steigimo šalyje patvirtintą NVO statusą“ (E2, E8).

Labdaros paramos fondų įstatymas fondams riboja galimybę skolintis trūkstant apyvartinių lėšų ar kitoms organizacijos vystymui reikalingoms reikmėms (pvz. draudžiama lizingu įsigyti automobiliui, kuris būtinas veiklos tęstinumo užtikrinimui)(E2; E7). Ekspertai pažymėjo, kad didesnės organizacijos, veikiančios pagal šį įstatymą, vis tiek ieško išeičių ir šią nuostatą pažeidinėja.

Labdaros paramos fondo įstatyme esanti nuostata, kuri draudžia organizacijos administravimui skirti daugiau negu 20 proc. turimų lėšų, riboja veiklos lankstumą, kadangi dalis organizacijų vykdo projektus, kurie numato ar leidžia administravimui skirti 30-40 procentų ar net daugiau (E7).

Ekspertai pažymėjo, kad skaidrumas yra svarbus NVO veiklos pagrindas, valstybė, jos institucijos, privalo gauti visą informaciją reikalingą šių procesų kontrolei, tačiau turėtų būti paprastesni reikalavimai atskaitomybei viešojoje erdvėje, pvz. privalomumas viešinti stambesnius rėmėjus viešojoje erdvėje, jei rėmėjas išreiškia norą to nedaryti (E2; E8), nebent yra oficialiai klausiami nurodant to paklausimo tikslus (E10). Apie gautas iš juridinių asmenų stambias paramas yra privalomas Valstybinės mokesčių inspekcijos informavimas, tačiau skaidrumas būtų užtikrintas apie tai informuojant ir metų gale, tai mažintų administracinę naštą (E2, E8).

3.2.3. NVO teisinė aplinka: LR Viešųjų pirkimų įstatymas, LR Socialinio verslo plėtros įstatymo projektas, LR Lobistinės veiklos įstatymas, LR Savanoriškos veiklos įstatymas

Ekspertų interviu metu buvo išskirta dar viena dažnai minimų teisės aktų grupė - LR Viešųjų pirkimų įstatymas, LR Socialinio verslo plėtros įstatymo projektas, kurių tobulinimui keliama labai daug lūkesčių; taip pat LR Lobistinės veiklos ir LR Savanoriškos veiklos įstatymai.

Ekspertai vieningai teigė, kad viešųjų pirkimų organizavimas yra labai imlus laikui ir tam būtinos specialiosios kompetencijos, ko pasekmė – didelė administracinė našta. Nuolat interviu metu buvo keliamas klausimas, kiek ir kokia dalimi *Viešųjų pirkimų įstatymas* turėtų būti taikomas NVO, kadangi, „tikrųjų“ nevyriausybinių organizacijų finansavimas nėra tiesiogiai iš biudžeto. NVO gauna finansus jau pagal pateiktą (dažniausiai detalią) sąmatą, tai atskaitomybė jau yra pateikiama ir skaidrumas užtikrintas.

Nevyriausybines organizacijos dažniausiai atlieka mažos vertės pirkimus ir visumoje tam tenka skirti didelį laiko resursą, bei turėti atitinkamas kompetencijas. Dalis ekspertų teigė, kad tokie viešieji pirkimai galėtų būti nebent taikoma, jei siekiama sudaryti pirkimus didesnius nei 10 tūkst. eurų ir vykdoma, kaip biudžetinių, per Centrinę pirkimų organizaciją (E5).

Ekspertai teigė, kad perkančiosios ir neperkančiosios organizacijos skirtumai turėtų būti detalčiau išaiškinti (E1;E2;E9) ir NVO neturėtų būti laikoma perkančiąja organizacija. Tam pritaria daugybė valstybinių institucijų (Viešųjų pirkimų tarnyba, Valstybės kontrolė, LR Finansų ministerija ir kt.) atstovų, tik niekas nepasiūlo įstatymo pakeitimo (E7; E8).

Rengiamas *Socialinio verslo plėtros įstatymas* labai laukiamas, tačiau kelia daug nerimo ekspertams, kadangi jo pirminė idėja buvo sudaryti sąlygas NVO sėkmingai teikti paslaugas, o dabartinė redakcija yra labiau panaši į LR Socialinių įmonių įstatymą ir šio Socialinio verslo plėtros įstatymo nuostatos labiau pritaikytos verslo įmonėms, negu nevyriausybiniams organizacijoms. Vertinant NVO veiklos dinamiką, akivaizdu, kad buvęs reikalavimas turėti 50 proc. pajamų iš veiklos drastiškai apriboja aktyviai veikiančių įvairiose srityse nevyriausybinių organizacijų galimybes dalyvauti, nes dauguma NVO „gyvena“ iš projektinės veiklos. Taigi, tokios nuostatos reikėtų atsisakyti (E5; E7), kadangi tikyt tik vienetams. Kita stabdanti NVO veiklą įstatymo projekte nuostata - 80 proc. reinvesticija, turi būti visas 100 proc. reinvestuoti, kadangi NVO pati prigimtis sako, kad ji yra ne pelno siekianti (E5; E6). Palikus tokias nuostatas, socialinio verslo plėtra bus labai ribota (E2).

Aptariant *Lobistinės veiklos įstatymą*, ekspertai (E2;E3;E5; E7) pažymėjo, kad NVO priskyrimas lobistinei veiklai daugeliu atvejų kelia abejonių ir ženkliai apsunkina nevyriausybinių organizacijų veiklą. Pavyzdžiui, stabdo nuo švietėjiškos veiklos, susijusios su diskusijomis dėl socialinių ar aplinkosauginių problemų viešojoje erdvėje (pvz. „Maisto banko“ atstovai nuolat pasisako žiniasklaidoje apie maisto švaistymą). Pasak ekspertų, numatytos procedūros, kai kiekvienas organizacijos žingsnis turi būti fiksuojamas, neproporcingai augina administravimo našta (E2; E5); ypatingai, mažesnėms organizacijoms tokia našta labai jaučiama (E3).

Turėtų būti atskirti ir apibrėžti – *advokacija bei lobizmas*. „Viešojo intereso“ gynimas šiuo požiūriu galėtų būti atskyrimo kriterijus, tačiau tada svarbus ir „viešojo intereso“ apibrėžimo aiškesnis išaiškinimas. Taip pat, *grupinės ir visuomeninės* naudos atskyrimas galėtų būti taikomas atskiriant advokaciją ir lobistinę veiklas (E5, E8).

Kalbėdami apie savanoriškos veiklos skatinimą, ekspertai atkreipdavo dėmesį į *Savanoriškos veiklos įstatymą*, pažymėdami, kad savanorystė turi būti skatinama, ugdoma pagarba šiai veiklai (pvz. gaisrininkas savanoris Lenkijoje kitaip jaučiasi, nei Lietuvoje) (E3) ir savanoriai turėtų jausti naudą -

pvz. savanoriaujantiems pridėti atostogų dienų ar užskaityti tam tikrą dalį darbo stažu (E3). NVO veikla būtų skatinama ir tuo būdu, jei organizacijos (nesvarbu ar veikiančios pagal Asociacijų, ar Viešųjų įstaigų, ar Labdaros ir paramos fondų įstatymus) vadovui būtų leista veikti savanoriškos veiklos pagrindais (E8).

3.2.4. NVO teisinė aplinka ir mokesčiai: LR Pelno mokesčio įstatymas, LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, LR Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, LR Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas, LR Loterijų ir LR Azartinių lošimų įstatymai; su darbo santykiais susiję mokesčiai

Ekspertai įvardino daugelį aspektų, susijusių su mokesčiais, teisės aktų nuostatų, kurios ženkliai varžo nevyriausybinių organizacijų veiklą.

Pasak ekspertų, *Pelno mokesčio įstatyme* esanti nuostata dėl išankstinių, planuojant metus į priekį, rezervų tvirtinimo, riboja veiklos lankstumo galimybes prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos. (E5). Apskritai, ekspertai kėlė klausimą, kodėl reikia atsiskaitinėti papildomai už „uždirbtus pinigus, kurie jau yra apskaityti“? Objektyviai yra sudėtinga suplanuoti tokius dalykus, kaip „išėtinę kompensaciją, išlaidas papildomiems elektros laidams ir pan., o jų reikia, norint organizacijai funkcionuoti. Turi būti daugiau lankstumo.“ (E6) Dar vienas svarbus išsakytas aspektas - jei per dvejus metus NVO nepanaudos sukaupto pelno, tai turės tikslinti praėjusių laikotarpių pelno mokesčio deklaracijas ir jau automatiškai atsiranda delspinigiai, kurie gali būti gana reikšmingi (E8).

Dalis ekspertų atkreipė dėmesį, kad po pelno mokesčio lengvatomis dažnai slepiasi verslo komerciniai santykiai, pvz. remdami sporto klubus, bet neteikdami paramos, kaip tokios. „Parama ir rėmimas (pvz. sporto klubo) skirtingi dalykai, turėtų būti aiškiau apibrėžti, siekiant NVO stiprinti, o ne konkuruoti su verslu“ (E2).

Ekspertai teigė, kad iki 2009 metų sausio 1 d. pelno nesiekiančios organizacijos nebuvo apmokestinamos pelno mokesčiu, vėliau buvo įvesta prievolė mokėti pelno mokestį, suteikiant metinę neapmokestinamą lengvatą iki 7250 eurų, o nuo likusios sumos skaičiuojant 15 proc. pelno mokestį. 2019 metais Pelno mokesčio įstatyme panaikinta lengvata nemokėti pelno mokesčio iki tam tikros metinio pelno sumos (7250 eurų) ir įvesta prievolė, atitinkant tam tikrus kriterijus, mokėti 5 proc. arba neatitinkant kriterijų 15 proc. pelno mokestį. Bendrasis ekspertų pasiūlymas būtų grąžinti ankstesnę tvarką, galiojusią iki 2009 metų sausio 1 d. ir neapmokestinti pelno nesiekiančių organizacijų uždirbamo pelno, kurio panaudojimas yra griežtai reglamentuotas (E8), juk ir dėl pačios NVO prigimties ji yra ne pelno siekianti organizacija, todėl pelno mokestis, apskritai, neturėtų būti taikomas (E5; E6).

Svarbu atkreipti dėmesį, kad nuo 15 proc. pelno mokesčio NVO gali būti atleista, jei organizacijos veikla susijusi su „viešojo intereso“ tenkinimu. Ši tvarka yra nepakankamai aiški ir suteikianti plačias

galimybes skirtingai interpretuoti įstatymo nuostatas. Tačiau nėra iki galo aišku dėl viešųjų įstaigų ir asociacijos veiklos tenkinant viešąjį interesą aiškaus apibrėžimo, turėtų būti aiškiau išaiškinta kokia organizacija traktuojama kaip tenkinanti „viešąjį interesą“. (E1;E9)

Ekspertų buvo pažymėta, kad esamas Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) komentaras³⁹ dėl viešojo intereso tenkinimo veiklos įveda gana griežtas ribas: įvestas draudimas lėšas naudoti plėtrai, ilgalaikio turto įsigijimui ir pan. Tokios VMI nuostatos labai apriboja NVO veikimą, pvz. projektinei veiklai reikia 10 proc. ko-finansavimo, tai pagal VMI dar reikia tikrintis kokios išlaidos bus dengiamos (galimos tik nemokamos paslaugos, nemokami mokymai ir pan.) (E8). Taip pat, NVO reikia turėti pakankamai aukšto lygio ir stiprios kompetencijos darbuotojų/paslaugų teikėjų, kad galėtų išpildyti pelno mokesčio ir atitinkamo VMI komentaro reikalavimus, taigi, iš esmės, VMI komentare esančias nuostatas būtina peržiūrėti, nes sunkiai pritaikomos veikiančioms NVO.

Komentuodami *Gyventojų pajamų mokesčio (GPM) įstatymą*, ekspertai atkreipė dėmesį, kad GPM fiziniams asmenims pajamų mokesčio lengvatos nėra, tokia situacija neskatina aukoti ir susigrąžinti dalies mokesčio, todėl palaikytų siūlymą į GPM įstatymą įtraukti galimybę gyventojams pasinaudoti neapmokestinama suma, skirta paremti NVO veiklai (E2; E8). Ekspertai atkreipė dėmesį į tai, kad yra dideli dovanojimo mokesčiai, o juridiniams asmenims taikoma nemaža lengvata.

Tarp ekspertų įsivyravo diskusija dėl 2 proc. (nuo kitų metų 1,2 proc.) skyrimo paramai ir subjektų kam gali būti skiriama. Dalis ekspertų (E2) teigė, kad į tokią paramą neturėtų pretenduoti dainininkai ar menininkai, o turėtų būti skiriama, išimtinai nevyriausybių organizacijų stiprinimui.

Kalbėdami apie paramos skyrimą ir jos apmokestinimą pridėtinės vertės mokesčiu (PVM), ekspertai atkreipė dėmesį, kad PVM nemokamas, jei galutiniam gavėjui neviršija 125 eurų per mėnesį, tačiau daugelis norinčių remti to nežino ir mažiau remia arba net nepradeda remti. (E2)

Diskutuodami apie *Nekilnojamojo turto mokesčių (NTM)*, ekspertai (E3; E8) teigė, kad viešajam naudojimui skirtas turtas neturėtų būti apmokestinamas nekilnojamojo turto mokesčiu. *Pagal dabartines įstatymo nuostatas LPF ir asociacijos turtą naudodamos viešojo intereso veiklai tenkinti nemoka NTM.* Taigi, būtų logiška įtraukti ir viešąsias įstaigas savo viešose veiklose naudojančias nekilnojamą turtą į NTM įstatymo lengvatas.

Kalbėdami apie Valstybinio socialinio draudimo fondo (SODRA) įmokas, ekspertai teigė, kad SODRA nustatytos „grindys“ apsunkina veikiančias NVO. Sodrai reikia mokėti už visą etatą, nors NVO

³⁹ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai. Valstybinės mokesčių inspekcijos medžiaga, 2019. [https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-4951++PELNO+NESIEKIAN%C4%8CI%C5%B2%20ORGANIZACIJ%C5%B2%20APMOKESTINIMO_YPATUMAI.p](https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-4951++PELNO+NESIEKIAN%C4%8CI%C5%B2%20ORGANIZACIJ%C5%B2%20APMOKESTINIMO_YPATUMAI.pdf/7ba1ead2-d6df-4d5b-8496-e7c730896507)
[df/7ba1ead2-d6df-4d5b-8496-e7c730896507](https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-4951++PELNO+NESIEKIAN%C4%8CI%C5%B2%20ORGANIZACIJ%C5%B2%20APMOKESTINIMO_YPATUMAI.pdf/7ba1ead2-d6df-4d5b-8496-e7c730896507) 20-24 psl.

dažnai dirba tik kelias valandas per dieną ar savaitę. Praktikoje gaunasi tada, kad fiktyviai darbinami per kelias vietas darbuotojai (kad ir valandai per mėnesį), tada jau nebereikia organizacijai mokėti SODRA mokesčio nuo MMA ir nesvarbu kad per abu darbdavius nėra sumoje tas MMA gaunamas (E3; E8). Siūlytina grąžinti anksčiau galiojusią tvarką.

Interviu metu buvo dažnai akcentuojama, kad valstybinės institucijos vietoj to, kad užtikrintų pakankamą NVO kontrolės mechanizmą, dirba draudimo principu, kurio pagrindas yra nepasitikėjimas organizacijomis. Siūlytina labiau orientuotis į Vakarų Europos ir Šiaurės šalių patirtis NVO mokesčių srityje, atlikti išsamius tyrimus ir tobulinti Lietuvoje veikiančių mechanizmą iš esmės.

3.2.5. NVO teisinė aplinka ir kiti siūlymai

Interviu metu ekspertai teikė siūlymus ir pastabas dėl atskirų teisės aktų ar viešojo valdymo institucijų veiklos, kurios galėtų palengvinti NVO veiklą. Pastebėtina, kad čia patiekti tik tie ekspertų komentarai, kur buvo pasisakyta ar pritarta daugiau negu du kartus.

LR Užimtumo rėmimo įstatymas, pagal ekspertus, orientuotas į valstybės ar savivaldybės įstaigas, bet neįtraukia nevyriausybinių organizacijų, nors yra tokių NVO, kurios veikia įstatymo reglamentuojamoje srityje (E5).

LR Vietos savivaldos įstatymas buvo kritikuojamas, nes, pagal pasisakiusius ekspertus (E3), Lietuvos vietos savivaldos sistema neatitinka šiuolaikinių realijų ir dalyvaujamosios demokratijos principų. Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos Sąjungos valstybių narių, kuri neturi antrojo savivaldos lygio, todėl, dėl vietos valdžios ir gyventojų atotrūkio priimant sprendimus stiprėja gyventojų nepasitikėjimas demokratija, valdžios įstaigomis. Taip pat kritikuotas seniūnaičių institutas, nes jų veikla aiškiai neapibrėžta, nėra aiškių įgaliojimų, rinkimai, dažnai, neskaidrūs (E3)

Europos Sąjungos *Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas* (BDAR, angl. GDPR) įsigaliojęs 2018 m. gegužės 25 d., palietė ir nevyriausybinių organizacijų veiklą. Šiuo klausimų pasisakę ekspertai (E2) manė, kad BDAR neturėtų būti taikoma sritims, susijusioms su viešųjų interesų užtikrinimu. Kilusios problemos NVO dėl BDAR – organizacijos ribojamos prašyti paramos, manytina, kad prašymas paaukoti BDAR neturėtų būti taikomas.

Dinamiškos organizacijos, kuriose vyksta nuolatinė asmenų kaita valdymo organuose (ypatingai, jaunimo NVO), nuolat tobulina veiklos nuostatus, susiduria su *Notaro ir VĮ Registrų centro paslaugų* aukštų įkainių našta. Šios naštos mažinimas leistų finansus labiau koncentruoti į pagrindines veiklas, laiku skaidriai deklaruoti pokyčius organizacijose. (E1;E9)

3.3. Siūlymai teisės aktų tobulinimui

Siūlymai parengti apibendrinant tyrime dalyvavusių ekspertų nuomones. Pažymėtina, kad siekiant rengti įstatymų pataisas, būtinas gilesnis šių siūlymų vertinimas.

LR Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas. Siūlymas:

Tikslinti NVO apibrėžimą aiškiau atskiriant organizacijas, kurių valdyme bent kokia dalimi dalyvauja savivaldybės ar valstybės institucijos, nuo nevyriausybinų.

LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas. Siūlymai:

1) Tikslinti ir apibrėžti Bendruomeninių organizacijų tarybų (nacionalinės ir savivaldos) santykį su Nevyriausybinų organizacijų tarybų (nacionalinės ir savivaldos) funkcijomis.

2) Tikslinti bendruomeninės organizacijos apibrėžimą (2 str. 1 dalis): „viešojo intereso įgyvendinimas“ turi būti aiškiau apibrėžtas; turėtų būti nurodomas minimalus skaičius gyventojų ar jų atstovų, kurie gali įsteigti bendruomeninę organizaciją (rekomenduota – ne mažiau 10).

3) Tikslinti funkcijas ir atsakomybes tarp įstatyme nurodytų institucijų (Vidaus reikalų ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Žemės ūkio ministerija), kurios formuoja bendruomeninių organizacijų plėtros politiką, organizuoja jos įgyvendinimą, koordinuoja ir kontroliuoja bei atlieka kitas veiklas nurodytas 5 str.

LR Asociacijų įstatymas. Siūlymai:

1) Įstatymas siekia užtikrinti gyventojų prigimtines teises burtis į organizacijas, turi būti mažinami suvaržymai asociacijų veiklai, ypač susijusių su visuotiniu narių susirinkimu, didesnės galimybės pačioms organizacijoms pasirinkti joms labiausiai tinkančią struktūrą ir efektyviausius veikimo būdus

Pastaba. Detalesni siūlymai susiję su šia dalimi pateikiami ataskaitos prieduose.

2) Nevyriausybinių organizacijos (viešosios įstaigos, asociacijos, labdaros paramos fondo) vadovas turi turėti galimybę veikti savanoriškos veiklos pagrindais.

LR Viešųjų įstaigų įstatymas. Siūlymai:

1) Turi būti aiškiau atskiriamos viešosios įstaigos, kurių dalininkas yra valstybė ar savivaldybė (įvedant apibrėžimą „valstybės/savivaldybės viešoji įstaiga“) nuo nevyriausybinių viešųjų įstaigų.

2) Nevyriausybinės organizacijos vadovas turi turėti galimybę veikti savanoriškos veiklos pagrindais, tai turi būti aiškiau apibrėžta.

Pastaba. Detalesni siūlymai susiję su šia dalimi pateikiami ataskaitos prieduose.

3) Įstatyme turi būti aiškiai pateikta procedūra, kai dalininkas išeina iš viešosios įstaigos ir pasiima arba palieka įstaigos veiklai savo dalininko įnašą, taip pat dalininko pašalinimo tvarka.

4) Valstybė turi būti informuojama apie nevyriausybinei organizacijai skiriamą paramą, tačiau turėtų būti supaprastinti reikalavimai atskaitomybei, ypatingai, viešojoje erdvėje, kai rėmėjas išreiškia norą likti neskelbiamu.

LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas. Siūlymai:

1) Labdaros paramos fondų įstatyme esanti nuostata - fondams ribojanti galimybę skolintis trūkstant apyvartinių lėšų ar organizacijos vystymui reikalingoms reikmėms turėtų būti panaikinta.

2) Koreguota nuostata, kuri draudžia organizacijos administravimui skirti daugiau negu 20 proc. turimų lėšų, rekomenduotina ribojimų atsisakyti.

Pastaba. Detalesni siūlymai susiję su šia dalimi pateikiami ataskaitos prieduose.

3) Valstybė turi būti informuojama apie nevyriausybinei organizacijai skiriamą paramą, tačiau turėtų būti supaprastinti reikalavimai atskaitomybei, ypatingai, viešojoje erdvėje, kai rėmėjas išreiškia norą likti neskelbiamu.

LR Labdaros ir paramos įstatymas. Siūlymai:

1) Palengvinant paramos teikimą užsienio NVO bei atveriant galimybes Lietuvos nevyriausybinėms organizacijoms dalyvauti tarptautinės paramos skirstymo operatorių konkursuose, tuo pačiu stiprinant Lietuvos NVO gebėjimus bei pritraukiant papildomus finansavimo šaltinius Lietuvos NVO. Pakeisti šias įstatymo nuostatas į „Paramos gavėjais gali būti užsienyje įsteigtos nevyriausybinės bei bendruomeninės įstaigos ir organizacijos, turinčios steigimo šalyje patvirtintą NVO statusą“.

LR Viešųjų pirkimų įstatymas. Siūlymas:

Tikslinti „perkančiosios organizacijos“ apibrėžimo kriterijus, juose aiškiai įtvirtinant nuostatą, kada NVO yra nelaikoma perkančiąja organizacija.

LR Lobistinės veiklos įstatymas. Siūlymai:

Tikslinti lobistinės veiklos apibrėžimą, atskiriant nevyriausybinių organizacijų veiklą atliekant advokaciją ar veiklą susijusią su viešojo intereso užtikrinimu nuo lobizmo. Tikslinga yra atskirti ir įtvirtinti „advokacijos“ ir „lobistinės veiklos“ apibrėžimus, atsižvelgiant į „viešojo intereso“ užtikrinimą, tačiau tada svarbus ir „viešojo intereso“ apibrėžimo aiškesnis išaiškinimas.

LR Pelno mokesčio įstatymas. Siūlymai:

1) Gražinti anksčiau galiojusią iki 2009 metų sausio 1 dienos tvarką ir pelno nesiekiančioms organizacijoms pelno mokesčio netaikyti. Siūlymas keisti 3 straipsnio 2 dalį į:

„2. Šio Įstatymo nustatyta tvarka pelno mokesčio nemoka:

- 1) biudžetinės įstaigos;
- 2) Lietuvos bankas;
- 3) pelno nesiekiantys vienetai;
- 4) valstybė ir savivaldybės;
- 5) valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, tarnybos ar organizacijos;
- 6) valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“;
- 7) Europos ekonominių interesų grupės.“

2) Supaprastinti įstatyme esančią nuostatą dėl išankstinių, planuojant metus į priekį, rezervų tvirtinimo (riboja veiklos lankstumo galimybes prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos), todėl būtina aiškiau ir skaidriai apibrėžti kas yra laikoma veikla, tenkinančia viešuosius interesus bei nenustatyti išlaidų rūšių, tinkamų tai veiklai, bei panaikinti 2 metų tokio pelno panaudojimo ribojimą.

3) Atskirti „paramos“ (kai remiama su „viešojo intereso“ užtikrinimu susijusi veikla) ir „rėmimo“ (kai remiama pelno siekianti veikla, pvz. sporto klubas) apibrėžimus.

4) Turi būti aiškiau išaiškinta kokia organizacija traktuojama kaip tenkinanti „viešąjį interesą“. Pažymėtina, kad toks aiškinimas gali būti ir poįstatyminiu teisės aktu. Pateiktos Valstybinės mokesčių inspekcijos taisyklės⁴⁰ („Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai, 2019) labai riboja NVO veiklą ir sektoriaus plėtrą, turėtų būti peržiūrėtas atsižvelgiant į nevyriausybinių organizacijų realią veiklą ir siekiant užtikrinti LR Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo nuostatas.

⁴⁰ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai. Valstybinės mokesčių inspekcijos medžiaga, 2019. https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/KD-4951++PELNO+NESIEKIAN%C4%8CI%C5%B2%20ORGANIZACIJ%C5%B2%20APMOKESTINIMO_YPATUMAI.pdf/7ba1ead2-d6df-4d5b-8496-e7c730896507 28-32 psl.

LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Siūlymai:

- 1) Į įstatymą įtraukti galimybę gyventojams pasinaudoti neapmokestinama suma, skirta paremti nevyriausybinėms organizacijoms.
- 2) Iš subjektų sąrašo, galinčių gauti 1,2 proc. paramą nuo gyventojų pajamų mokesčio, išbraukti biudžetines įstaigas.

LR Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas. Siūlymas:

Įtraukti ir viešąsias įstaigas savo viešose veiklose naudojančias nekilnojamą turtą į įstatymo numatytas lengvatas. Pagal dabartines įstatymo nuostatas, kitos nevyriausybinės organizacijos – labdaros ir paramos fondai bei asociacijos turtą naudodamos viešojo intereso veiklai tenkinti nemoka nekilnojamojo turto mokesčio.

Dėl LR Socialinio verslo įstatymo projekto. Siūlymai:

- 1) Atsižvelgiant į NVO veiklos specifiką, organizacijoms, ketinančioms verstis socialiniu verslu, neturėtų būti taikoma prievolė turėti 50 proc. pajamų iš veiklos.
- 2) Siekiant stiprinti pelno nesiekiančių nevyriausybių organizacijų plėtrą, tikslinga būtų taikyti ne 80 proc. reinvesticiją, o visą 100 proc.

Išvados

1. Atlikus nevyriausybinių organizacijų statistikos apžvalgą, galime teigti, kad registruotų NVO vienetų skaičius kasmet auga (nuo 2015 m. iki 2019 m. augo apie 16 proc.); tyrimo metu Lietuvoje aktyviai (teikiant ataskaitas ir/ar turint teisę gauti iki 2 proc. nuo GPM) veikė apie 15 tūkst. nevyriausybinių organizacijų (iš 33 tūkst. bendrai registruotų).

2. Išnagrinėjus NVO veiklą reglamentuojančius teisinius pagrindus bei susijusią mokestinę aplinką, galime teigti, kad nevyriausybines organizacijas steigti ir joms veikti sąlygos yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatyme, Asociacijų, Viešųjų įstaigų, Labdaros ir paramos fondų įstatymuose bei kituose teisiniuose pagrinduose. Pastebėtinas dalyje teisės aktų nevyriausybinių organizacijų sugretinimas su verslo įmonėmis (paminėtini LR Pelnų mokesčio įstatymo, rengiamo LR Socialinio verslo įstatymo, Valstybinės mokesčių inspekcijos medžiaga dėl viešojo intereso užtikrinimo veiklos ir kt.), nors šių subjektų prigimtis ir paskirtis yra skirtinga.

3. Atlikto empirinio tyrimo (ekspertų interviu) rezultatų analizė leido išskirti veiksmų grupes turinčių įtaką palankiai NVO veiklai: (i) žmogiškieji gebėjimai (lyderystė, komunikacija, darbas komandoje, administraciniai gebėjimai); (ii) infrastruktūra (patalpos, informacinių technologijų priemonės ir pan.) bei (iii) organizacijos santykis su viešosios valdžios institucijomis (ypatingai dėl partnerystės ir administracinės naštos). Šioms veiksmų grupėms turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys, siekiant stiprinti nevyriausybinių organizacijų veiklą, sudarant palankesnes sąlygas jų plėtrai.

Ekspertai interviu metu pateikė platų spektrą NVO veiklos problemų, tačiau pagal išsakytų vienetų intensyvumą, galima išskirti aktualiausias NVO veiklos problemų grupes ir su tuo susijusius teisės aktus: (i) perkančiosios organizacijos statuso taikymas NVO (LR Viešųjų pirkimų įstatymas); (ii) „viešąjį interesą užtikrinančios veiklos“ interpretavimas (VMI medžiaga. Pelnų nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai; ir kt. teisės aktai); (iii) pelno mokesčio taikymas pelno nesiekiančioms organizacijoms (LR Pelnų mokesčio įstatymas).

Rekomendacijos

1. Atsižvelgiant į nevyriausybinių organizacijų svarbos didėjimą atstovaujant įvairias socialines grupes ir teikiant viešąsias paslaugas, rekomenduotina vykdyti nuolatinę NVO veiklos situacijos stebėseną bei reguliarių teisinių pagrindų peržiūrėjimą, vertinant nevyriausybinių organizacijų veiklos sąlygas būtinas plėtrai (didelis dėmesys turėtų būti skiriamas NVO veiklos specifikai ir Vyriausybės strateginiams prioritetams).

2. Remiantis tyrimo ataskaitoje pateiktomis pastabomis bei siūlymais dėl NVO teisinės ir mokestinės aplinkų tobulinimo, rekomenduotina siūlyti šių teisinių pagrindų pataisas: LR Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas, LR Asociacijų įstatymas, LR Viešųjų įstaigų įstatymas, LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas, LR Labdaros ir paramos įstatymas, LR Viešųjų pirkimų įstatymas, LR Lobistinės veiklos įstatymas, LR Pelno mokesčio įstatymas, LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, LR Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas, VMI medžiaga Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai, LR Socialinio verslo įstatymo projektas.

3. Rekomenduotina atlikti išsamius tyrimus dėl administracinės naštos mažinimo ir palankesnės NVO veiklos aplinkos kūrimo, remiantis šio tyrimo rezultatais. Atliktas tyrimas buvo orientuotas į teisinių pagrindų analizę ir galėtų tarnauti kitiems, detalesniems tyrimams, orientuotiems į administracinės naštos mažinimą ir palankesnės NVO veiklos aplinkos kūrimą, analizuojant konkrečius procesus, su kuriais susiduria organizacijos ir kurie susiję labiau ne su teisiniais, o veiklos vadybos klausimais.

Priedai

Priedas Nr. 1. Ekspertų pusiau struktūruoto interviu temos-klausimai.

Tyrimo „Nevyriausybinių organizacijų teisinė ir mokestinė aplinka“ interviu preliminarios temos-klausimai

1. Kokius išskirtumėte pagrindinius veiksnius, prisidedančius prie Jūsų organizacijos sėkmingos veiklos? Organizacijos veiklos išorėje ir organizacijos viduje? Sąveiką su kitomis organizacijomis?
2. Kokius išskirtumėte pagrindinius teisės aktus, kurie yra aktualiausi Jūsų atstovaujamos organizacijos veiklai?
3. Kokie pokyčiai teisinėje aplinkoje palengvintų Jūsų ir kitų NVO veiklą?
4. Kokius išskirtumėte aktualiausius mokesčius Jūsų atstovaujamos organizacijos veiklai?
5. Ką pasiūlytumėte keisti, siekiant gerinti Jūsų organizacijos veiklos mokestinę aplinką? Kokie pakeitimai palengvintų organizacijos veiklą?

Priedas Nr. 2 Užsienio valstybių nevyriausybinų organizacijų mokestinės aplinkos patirtys

ESTIJA

NVO laikomos organizacijos įsisteigusios pagal du įstatymus: asociacijos ir fondai (foundations). Religinės, verslo ir profesinės sąjungos nelaikomos NVO. Taip pat yra viešosios naudos NVO registras, kuriame įtrauktos organizacijos atleistos nuo mokesčių.

Estijos viešosios naudos NVO nėra apmokestinamos pelno mokesčiu, gali vykdyti ūkinę-komercinę veiklą be apribojimų. Gautas pelnas privalo būti naudojamas tik organizacijos veiklai, numatyti įstatuose. Pelno panaudojimo laikotarpis nenumatomas, t.y. gali būti laikomas organizacijoje neribotai. Kitos NVO (neįtrauktos į viešosios naudos registrą) gali vykdyti nepamokestinamą veiklą, kol pasiekia 40000 EUR apmokestinamą metinę apyvartą. Pasiekus šią ribą taikomi mokesčiai, kaip ir verslo organizacijoms. Bet Estijoje visoms įmonėms pelno mokestis mokamas tik išmokėjus pelną akcininkams, tai kol NVO naudoją pelną savo veiklai, tai pelno mokesčio nemoka.

Gyventojai turi galimybę deklaruojant metines pajamas susimąžinti mokėtiną pajamų mokestį viešosios naudos NVO (joms suteikiamas specialus statusas) paramos ar padovanoto daikto/turto verte (maksimali suma 1200 EUR), tai numato gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Gyventojas privalo turėti įrodymus apie tokią sumokėtą paramą ar padovanotą turtą/daiktą.

Juridiniai asmenys gali paremti NVO suma lygia 10 proc. jų sukaupto pelno arba 3 proc. nuo praėjusių metų priskaičiuoto darbo užmokesčio. Ši parama neapmokestinama pelno mokesčiu.

Savaniai, dirbantys NVO gali gauti dienos išmokas, kurios neapsimokestina jokiais mokesčiais.

NVO privalo pateikti metines ataskaitas Registrų centrui per 6 mėnesius, pasibaigus finansiniams metams. Ataskaitos nėra viešos, jas galima pažiūrėti sumokėjus nedidelį mokestį.

Viešųjų pirkimų procedūros NVO privalomos nuo tam tikros ribos, kuri yra gana aukšta ir tai sudaro sąlygas daugumai NVO nesivadovauti viešųjų pirkimų taisyklėmis. Nuo 2017 metų labai pagerintos pirkimų procedūros, dabar sudarytos labai geros sąlygos NVO dalyvauti pirkimuose kaip tiekėjui.

Pagrindinės NVO pajamos yra valstybės finansavimas (kasmet apie 3,5 mln EUR valstybinis NVO fondas bei atskiros programos ir pirkimai per viešųjų pirkimų sistemą), gautos aukos iš gyventojų, gauta parama iš įmonių bei paslaugų ar prekių pardavimo pajamos.

LATVIJA

NVO yra laikomos asociacijos ir fondai (foundations) įsteigti pagal atitinkamą įstatymą, namų savininkų asociacijos irgi veikia pagal šį įstatymą ir kol kas laikomos NVO. Religinės bendruomenės, profesinės sąjungos

nelaikomos NVO. NVO yra registruojamos ir pagal Viešosios naudos įstatymą, tokios registruotos NVO gali taikyti mokesčių lengvatas.

Gyventojai, suteikę paramą viešosios naudos NVO gali pritaikyti mokestinę lengvatą iki 23 proc. nuo suteiktos paramos arba iki 20 proc. mokėtino gyventojų pajamų mokesčio.

Įmonės, suteikusios paramą viešosios naudos NVO gali pritaikyti pelno mokesčio lengvatą iki 85 proc. suteiktos paramos, bet neviršijant 20 proc. mokėtinų mokesčių sumos.

NVO gali vykdyti ūkinę-komercinę veiklą be apribojimų, tik privalo gautą pelną naudoti savo veiklai vykdyti. NVO gautas pelnas neapmokestinamas pelno mokesčiu.

Pagrindinės NVO pajamos yra ES struktūriniai fondai ir programos, valstybės finansavimas, įmonių parama (tiesa, 2017 metais pakeitus pelno mokesčio įstatymą, pagal kurį įmonių reinvestuojamas pelnas, parama skiriama NVO labai sumažėjo), gyventojų parama (daugiausia per socialines kampanijas).

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ASOCIACIJŲ
ĮSTATYMO Nr. IX-1969 2, 7, 8, 12, 13 ir 16 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMAS

2019 m. d. Nr.

Vilnius

1 straipsnis. 2 straipsnio pakeitimas

1. Pakeisti 2 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius **ir (ar)** privačius interesus.“

2 straipsnis. 7 straipsnio pakeitimas

1. Pakeisti 7 straipsnio 4 dalį netekusia galios:

„4. Jeigu sudaromas kitas asociacijos organas (konferencija, suvažiavimas, kongresas, asamblėja ar kt.), kuris turi tik dalį visuotinio narių susirinkimo teisių ~~visuotinis narių susirinkimas yra privalomas. Asociacijos organui, turinčiam dalį visuotinio narių susirinkimo teisių, taikomos šio Įstatymo nuostatos, taikytinos visuotiniam narių susirinkimui, išskyrus šio Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktus, kuriuose numatytus sprendimus gali priimti tik visuotinis narių susirinkimas~~, **likusias visuotinio narių susirinkimo teises įgyvendina visuotinis narių susirinkimas arba kitas asociacijos organas, turintis visas visuotinio narių susirinkimo teises.**“

3 straipsnis. 8 straipsnio pakeitimas

1. Papildyti 8 straipsnio 1 dalį 9 punktu ir jį išdėstyti taip:

„9) nustato naujų narių priėmimo, narių išstojimo ir pašalinimo iš asociacijos tvarką bei sąlygas, jeigu asociacijos įstatai nenustato kitaip.“

2. Pakeisti 8 straipsnio 7 dalį ir išdėstyti ją taip:

„7. Visuotinis narių susirinkimas gali priimti sprendimus, kai jame dalyvauja daugiau kaip 1/2 asociacijos narių, jeigu asociacijos įstatuose nenustatyta kitaip. Visuotinio narių susirinkimo sprendimas, išskyrus šio straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktuose nurodytus sprendimus ir tuos atvejus, kai renkami kolegialių organų nariai, laikomas priimtu, kai už jį gauta daugiau balsavimo metu dalyvaujančių narių balsų „už“ negu „prieš“ (asmenys, balsuodami susilaikę, neskaičiuojami, tai yra jie laikomi balsavimo metu nedalyvavusiais asmenimis), jeigu asociacijos įstatai nenustato ~~didesnės daugumos~~ **kitokios balsų skaičiavimo tvarkos**. Šio straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktuose nurodytiems visuotinio narių susirinkimo sprendimams priimti reikia ne mažiau kaip 2/3 susirinkime dalyvaujančių asociacijos narių balsų. Tais atvejais, kai skiriami (renkami) kolegialių organų nariai, sprendimai priimami asociacijos įstatų nustatyta tvarka.“

4 straipsnis. 9 straipsnio pakeitimas

1. Pakeisti 9 straipsnio 7 dalį ir ją išdėstyti taip:

„7. Kolegialus valdymo organas gali priimti sprendimus, kai jo posėdyje dalyvauja daugiau kaip 1/2 narių, **jeigu asociacijos įstatai nenustato kitaip.**“

5 straipsnis. 12 straipsnio pakeitimas

1. Pakeisti 12 straipsnio 2 dalies 4 punktą ir jį išdėstyti taip:

„4) asociacijos veiklos tikslai, kurie turi būti apibūdinti aiškiai ir išsamiai, nurodant veiklos sritis bei rūšis;“

2. Pripažinti 12 straipsnio 2 dalies 6 punktą netekusiu galios:

„6) stojamųjų įnašų ir narių mokesčių mokėjimo tvarka, jeigu įstatuose nėra nurodyta, kad ji bus patvirtinta atskiru dokumentu;“

3. Pripažinti 12 straipsnio 2 dalies 7 punktą netekusiu galios:

„7) naujų narių priėmimo, narių išstojimo ir pašalinimo iš asociacijos tvarka bei sąlygos;“

4. Papildyti 12 straipsnio 5 dalį ir išdėstyti ją taip:

„5. Įsteigtos asociacijos pakeistus įstatus pasirašo valdymo organas arba visuotinio narių susirinkimo įgaliotas asmuo, **arba steigiamajame susirinkime išrinktas vienasmenis valdymo organas.**“

6 straipsnis. 13 straipsnio pakeitimas

1. Papildyti 13 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti ją taip:

„1. Asociacijos nariais gali būti 18 metų sulaukę veiksnius fiziniai asmenys, išskyrus šio straipsnio 2 dalyje numatytą atvejį, ir (ar) juridiniai asmenys. **Asociacijos įstatuose gali būti nustatyta kitokie dalyvavimo asociacijoje būdai, kurie nėra laikomi naryste.** Minimalus asociacijos narių skaičius yra trys. Asmuo gali būti kelių asociacijų nariu.“

2. Pakeisti 13 straipsnio 5 dalį ir išdėstyti ją taip:

~~„5. Asociacijos buveinėje, taip pat asociacijos filialų ir atstovybių buveinėse turi būti visų asociacijos narių sąrašas. Su šiuo sąrašu turi teisę susipažinti kiekvienas asociacijos narys.“~~

„5. Kiekvienas asociacijos narys turi teisę susipažinti su visų asociacijos narių sąrašu“

7 straipsnis. 15 straipsnio pakeitimas

1. Pakeisti 15 straipsnį ir išdėstyti jį taip:

Asociacija įstatų nustatyta tvarka gali **įsteigti tarptautines organizacijas ir įstoti į tarptautines organizacijas jas, kurių jei jų tikslai ir veikla neprieštarauja Konstitucijai, šiam ar kitiems įstatymams.**

8 straipsnis. 16 straipsnio pakeitimas

1. Pakeisti 16 straipsnio 2 dalies 3 punktą ir išdėstyti jį taip:

„3) asociacijos turtą ir lėšas, įskaitant pelną, jokia forma, išskyrus labdarą ir paramą pagal Labdaros ir paramos įstatymą, skirstyti tos asociacijos ir (ar) jos valdymo organų nariams, asociacijoje darbo sutarties pagrindu dirbantiems asmenims, išskyrus atvejus, kai yra mokamas darbo užmokestis, kitos su darbo teisiniais santykiais susijusios išmokos ir kai autorinės sutarties pagrindu mokamas autorinis atlyginimas, atlyginama už suteiktas paslaugas ar parduotas prekes, **turtu naudojamasi panaudos pagrindais;**“

2. Pakeisti 16 straipsnio 2 dalies 4 punktą ir išdėstyti jį taip:

„4) suteikti paskolas, įkeisti asociacijos turtą (išskyrus atvejus, kai turtas įkeičiamas asociacijos **ar asociacijos nario, kuris yra pelno nesiekiantis juridinis asmuo,** prievolėms užtikrinti), garantuoti, laiduoti ar kitaip užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą. Ši nuostata netaikoma, kai skolinamasi iš kredito įstaigų ir kai Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys arba Lietuvos Respublikos įstatymai ar jų pagrindu priimti kiti teisės aktai numato kitaip;“

3. Pripažinti 16 straipsnio 2 dalies 5 punktą netekusiu galios:

~~„5) skolintis pinigų iš asociacijos nario ar su juo susijusio asmens ir mokėti palūkanas. Ši nuostata netaikoma, kai skolinamasi iš kredito įstaigų;“~~

4. Pakeisti 16 straipsnio 2 dalies 7 punktą ir išdėstyti jį taip:

~~„7) pirkti prekes ir paslaugas už akivaizdžiai per didelę kainą, išskyrus atvejus, kai tokiu būdu yra suteikiama labdara asmeniui, kuris pagal Labdaros ir paramos įstatymą yra labdaros gavėjas;“~~

5. Pakeisti 16 straipsnio 2 dalies 8 punktą ir išdėstyti jį taip:

~~„8) parduoti asociacijos turtą už akivaizdžiai per mažą kainą, išskyrus atvejus, kai tokiu būdu yra suteikiama labdara asmeniui, kuris pagal Labdaros ir paramos įstatymą yra labdaros gavėjas;“~~

6. Pripažinti 16 straipsnio 4 dalį netekusia galios:

~~„4. Asociacija pinigus, gautus kaip paramą, taip pat kitus negražintinai gautus pinigus ir kitą turtą naudoja juos davusio asmens nurodytiems tikslams, jeigu asmuo tokius tikslus nurodė. Asociacija šiuos gautus pinigus privalo laikyti atskiroje sąskaitoje, taip pat sudaryti išlaidų sąmatą, jei tai numatyta teisės aktuose arba pinigus davęs asmuo to reikalauja. Asociacija negali priimti pinigų ar kito turto, jei duodantis asmuo nurodo juos naudoti kitiems, negu asociacijos įstatuose yra nustatyta, tikslams.“~~

9 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

1. Šis įstatymas įsigalioja

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIEŠŪJŲ ĮSTAIGŲ ĮSTATYMO NR. 9 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMAS

2019 m. d. Nr.
Vilnius

1 straipsnis. 9 straipsnio 5 dalies pakeitimas

Visuotinio dalininkų susirinkimo įgaliotas asmuo viešosios įstaigos vardu sudaro darbo sutartį su viešosios įstaigos vadovu ir ją nutraukia. **Su viešosios įstaigos, kuri nėra priskiriama prie viešojo sektoriaus subjektų, vadovu darbo sutartis gali būti nesudaroma.** Kai visuotinis dalininkų susirinkimas priima sprendimą atšaukti viešosios įstaigos vadovą, su viešosios įstaigos vadovu sudaryta darbo sutartis nutraukiama. ~~Su viešosios įstaigos vadovu gali būti sudaryta jo visišką materialinę atsakomybę sutartis.~~ Darbo ginčai tarp viešosios įstaigos vadovo ir viešosios įstaigos nagrinėjami teisme.

2 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

Šis įstatymas įsigalioja 2019 m. d.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas

LIETUVOS RESPUBLIKOS
LABDAROS IR PARAMOS FONDŲ ĮSTATYMO 7, 8, 9, 18, ir 22 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMAS

2018 m. d. Nr.

Vilnius

1 straipsnis. 7 straipsnio pakeitimas

1. Pripažinti 7 straipsnio 3 dalį netekusią galios.

~~„3. Fondo įstatuose nustatytų kolegialių organų, kurie nėra valdymo organai, nariams už veiklą neatlyginama.“~~

2. Pripažinti 7 straipsnio 5 dalį netekusią galios.

~~„5. Dalininkų susirinkimai ir kolegialių organų posėdžiai turi būti protokoluojami.“~~

2 straipsnis. 8 straipsnio pakeitimas

1. Pripažinti 8 straipsnio 2 dalies 2 punktą netekusiu galios.

~~2) priimti sprendimus dėl dalininkų pašalinimo iš fondo šio įstatymo 15 straipsnio 2 dalyje nurodytu atveju, taip pat dėl dalininko teisių suteikimo paramos teikėjams.~~

2. Pakeisti 8 straipsnio 7 dalį ir ją išdėstyti taip:

~~„7. Visuotinis dalininkų susirinkimas gali priimti sprendimus, kai jame dalyvauja daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame dalininkų susirinkime turinčių fondo dalininkų, jeigu fondo įstatuose nenustatyta didesnė dauguma kitaip. Jeigu visuotiniame dalininkų susirinkime nėra kvorumo, fondo įstatuose nustatyta tvarka turi būti šaukiamas pakartotinis susirinkimas ne anksčiau kaip po 5 dienų ir ne vėliau kaip po 21 dienos nuo neįvykusio visuotinio dalininkų susirinkimo dienos. Šis susirinkimas turi teisę priimti sprendimus neįvykusio visuotinio dalininkų susirinkimo darbotvarkės klausimais, nepaisydamas jame dalyvaujančių dalininkų skaičiaus.“~~

3. Pakeisti 8 straipsnio 8 dalį ir išdėstyti ją taip:

~~„8. Visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimas laikomas priimtu, kai už jį gauta daugiau balsavimo metu dalyvaujančių fondo dalininkų balsų „už“ negu „prieš“ (asmenys, kurie balsuodami susilaiko, neskaičiuojami, tai yra jie laikomi balsuojant nedalyvavusiais asmenimis), jeigu fondo įstatuose nenustatyta didesnė dauguma. Šio straipsnio 2 dalies 1, 7 ir 8 punktuose nurodytiems visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimams priimti ir skiriant (renkant) kolegialių valdymo organų narius reikia ne mažiau kaip 2/3 susirinkime dalyvaujančių fondo dalininkų balsų. Šios dalies nuostatos taikomos ir priimant sprendimus pakartotiniame dalininkų susirinkime.“~~

3 straipsnis. 9 straipsnio pakeitimas

1. Pakeisti 9 straipsnio 6 dalį ir išdėstyti ją taip:

~~„6. Kolegialaus valdymo organo nariais gali būti fiziniai asmenys — fondo dalininkai ir fondo dalininkų — juridinių asmenų fondo dalininkai ir (ar) jų pasiūlyti fiziniai asmenys. Fondo įstatuose gali būti nustatyti papildomi reikalavimai kolegialaus valdymo organo nariui.“~~

4 straipsnis. 18 straipsnio pakeitimas

1. Papildyti 18 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir jį išdėstyti taip:

„1) neatlygintinai perduoti fondo turta, **išskyrus labdarą ir paramą**, nuosavybėn, pagal patikėjimo ar panaudos sutartis fondo dalininkui, valdymo ir kolegialių organų nariui, fonde pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui ar su jais susijusiam asmeniui;“.

2. Pakeisti 18 straipsnio 2 dalies 4 punktą ir jį išdėstyti taip:

„4) fondo turta ir lėšas, įskaitant pelną, kokia nors forma skirstyti to fondo dalininkams ir (ar) jo organų nariams, fonde pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, išskyrus atvejus, kai mokamas darbo užmokestis, kitos su darbo teisiniais santykiais **ar fondo prievolėmis** susijusios išmokos ir pagal autorinę sutartį mokamas autorinis atlyginimas;“

3. Pakeisti 18 straipsnio 2 dalies 6 punktą ir jį išdėstyti taip:

„6) ~~įkeisti fondo turta~~, garantuoti, laiduoti ar kitaip užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą;“

4. Pripažinti netekusiu galios 18 straipsnio 2 dalies 7 punktą.

„7) skolintis;“

5. Pripažinti netekusiu galios 18 straipsnio 6 dalį.

„6. Laikantis Vyriausybės nustatytos tvarkos, ~~fondo administravimo išlaidoms padengti per vienus metus gali būti panaudojama ne daugiau kaip 20 procentų per tuos metus gautų fondo pajamų, įskaitant šio įstatymo 22 straipsnio 2 dalyje nurodytas pajamas.~~“

5. straipsnis. 22 straipsnio pakeitimas

1. Papildyti 22 straipsnio 1 dalį 3 punktu:

„3) **iš fondo lėšų**“

2. Pakeisti 22 straipsnio 4 dalį ir ją išdėstyti taip“

„4. Tais atvejais, kai neliečiamąjį kapitalą sudarančios lėšos, investuojamos ne į indėlius Lietuvos Respublikos kredito įstaigoje arba kredito įstaigoje, kurios buveinė yra Europos Sąjungos valstybėje narėje ar Europos ekonominės erdvės valstybėje, turinčioje filialą Lietuvos Respublikoje, arba Vyriausybės vertybinius popierius, į vieną investavimo objektą gali būti investuojama ne daugiau kaip **20 50** procentų neliečiamąjį kapitalą sudarančių lėšų.“

6 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

2. Šis įstatymas įsigalioja

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas

Priedas Nr. 6. Pelno nesiekiančių organizacijų vienetai 2015-2019 metais

2015-2016 metų duomenys

Pelno nesiekiančios organizacijos	Nevyriausybines organizacijos			Profesinės sąjungos	Religinės bendruomenės		Politinės partijos	Biudžetinės įstaigos	VISO
	Fondai	Asociacijos	Viešosios		TRBB	RBB			
Pelno nesiekiančios organizacijos skaičiais									
Registruotų juridinių asmenų skaičius, RC, 2016	1.479	17.754	9.205	1.742	1.103	181	35	3.616	35.115
Pateikė ataskaitas už 2015 metus, RC, 2016	414	6.154	4.428	-	-	-	-	-	10.996
Išregistruota juridinių asmenų iš RC, 2016	31	171	141	28	0	2	0	118	491
Paramos gavėjų skaičius (iš 1/2% GPM), VMI, 2016	664	9.534	5.040	409	888	101	30	2.670	9.802
Iš GPM gauta suma EUR iš 2015 metų, VMI, 2016	1.312.820,33	4.878.454,46	3.612.763,80	217.079,83	840.947,46	53.783,65	1.043.503,71	3.883.498,10	15.842.851,34

Papildomai: Bendrija (4.090 / € 1.057.690,59); Šeimyna (32 / € 14.503,82) = € 16.915.045,75

2016-2017 metų duomenys

Pelno nesiekiančios organizacijos	Nevyriausybines organizacijos			Profesinės sąjungos	Religinės bendruomenės		Politinės partijos	Biudžetinės įstaigos	VISO
	Fondai	Asociacijos	Viešosios		TRBB	RBB			
Pelno nesiekiančios organizacijos skaičiais									
Registruotų juridinių asmenų skaičius, RC, 2017	1.607	18.884	10.236	1.857	1.113	188	63	3.982	37.930
Pateikė ataskaitas už 2016 metus, RC, 2017	496	7.383	5.022	-	-	-	-	-	12.901
Išregistruota juridinių asmenų iš RC, 2017	27	145	114	29	0	3	9	85	412
Paramos gavėjų skaičius (iš 1/2% GPM), VMI, 2017	663	9.606	5.246	402	889	103	26	2.620	19.555
Iš GPM gauta suma EUR iš 2016 metų, VMI, 2017	1.788.246,45	5.006.903,29	3.897.377,83	206.340,03	938.319,55	53.653,99	1.004.016,87	3.642.698,64	16.537.556,65

Papildomai: Bendrija (4.189 / € 1.071.881,16); Šeimyna (41 / € 11.177,82); Meno kūrėjai (692 / € 128.717,65) = € 17.749.333,28

2017-2018 metų duomenys

Pelno nesiekiančios organizacijos	Nevyriausybines organizacijos			Profesinės sąjungos	Religinės bendruomenės		Politinės partijos	Biudžetinės įstaigos	VISO
	Fondai	Asociacijos	Viešosios		TRBB	RBB			
Pelno nesiekiančios organizacijos skaičiais									
Registruotų juridinių asmenų skaičius, RC, 2018	1.644	19.225	10.824	1.874	1.115	190	54	3.917	38.843
Pateikė ataskaitas už 2017 metus, RC, 2018	630	9.725	5.763	-	-	-	-	-	16.118
Išregistruota juridinių asmenų iš RC, 2018	9	176	127	25	2	1	0	153	493
Paramos gavėjų skaičius (iš 1/2% GPM), VMI, 2018	678	9.545	5.320	410	894	102	27	2.577	19.553
Iš GPM gauta suma EUR iš 2017 metų, VMI, 2018	1.516.298,66	5.142.454,64	4.511.625,56	194.174,95	900.294,99	54.445,08	1.041.161,29	3.298.075,46	16.658.530,63
Darbuotojų skaičius, už 2017 metus, SODRA, 2018	803	6.386	111.279	345	146		168	270.000	389.127

Papildomai: Bendrija (4.225 / € 1.080.471,20); Šeimyna (39 / € 16.122,16); Meno kūrėjai (884 / € 178.027,48) = € 17.933.151,47

2018-2019 metų duomenys

Pelno nesiekiančios organizacijos	Nevyriausybines organizacijos			Profesinės sąjungos	Religinės bendruomenės		Politinės partijos	Biudžetinės įstaigos	VISO
	Fondai	Asociacijos	Viešosios		TRBB	RBB			
Pelno nesiekiančios organizacijos skaičiais									
Registruotų juridinių asmenų skaičius, RC, 2019	1.712	19.540	11.252	1.893	1.119	195	55	3.782	39.548
Pateikė ataskaitas už 2018 metus, RC, 2019	619	9.180	5.558	-	-	-	-	-	15.357
Išregistruota juridinių asmenų iš RC, 2019	26	153	105	25	0	2	18	97	426
Paramos gavėjų skaičius (iš 1/2% GPM), VMI, 2019	657	9.151	5.275	530	892	106	24	2.524	19.159
Iš GPM gauta suma EUR iš 2018 metų, VMI, 2019	1.898.235,91	5.798.449,26	5.177.858,23	383.752,57	1.015.605,60	58.975,07	1.064.617,57	3.698.106,98	19.095.601,19

Papildomai: Bendrija (4.278 / € 1.207.947,82); Šeimyna (34 / € 12.659,72); Meno kūrėjai (948 / € 212.824,94) = € 20.529.033,67

Pelno nesiekiančių organizacijų filialai ir atstovybės (įtraukti į bendrą juridinių asmenų skaičių lentelėse aukščiau)

Pelno nesiekiančios organizacijos Filialai ir jų atstovybės	Nevyriausybines organizacijos*			Profesinės sąjungos	Religinės bendruomenės		Politinės partijos	Biudžetinės įstaigos	VISO
	Fondai	Asociacijos	Viešosios		TRBB	RBB			
Pelno nesiekiančios organizacijos skaičiais									
<i>Iš bendro skaičiaus filialai/atstovybės</i>	15	210	180	80	-	-	26	700	1.211

Sutrumpinimai:

NVO – nevyriausybine organizacija

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija prie LR finansų ministerijos

SODRA – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

RC – Valstybės įmonė „Registru centras“

GPM – gyventojų pajamų mokestis

TRBB – tradicinės religinės bendruomenės ir bendrijos

RBB – religinės bendruomenės ir bendrijos

Priedas Nr. 7. Paramos gavėjo statusą turinčių ir jį praradusių juridinių asmenų (pelno nesiekiančių subjektų) statistika

Paramos gavėjo statuso suteikimo ir panaikinimo statistika								
Teisinė forma	2016 metais		2017 metais		2018 metais		2019 metais	
	Suteikta	Panaikinta	Suteikta	Panaikinta	Suteikta	Panaikinta	Suteikta	Panaikinta
Asociacija	633	1	491	1	486	38	287	72
Labdaros ir paramos fondas	64	1	63	0	76	4	73	10
Viešoji įstaiga	649	3	659	3	529	33	365	66
Bendrija (<i>daugiabučių, namų, garažų, sodininkų</i>)	238	1	204	1	162	2	82	1
Biudžetinė įstaiga	31	0	26	2	20	1	14	1
Nuolatinė komercinio arbitražo institucija	1	0	0	0	0	0	0	1
Profesinė sąjunga ar susivienijimas	38	0	57	2	50	2	58	6
Religinė bendruomenė ar bendrija	4	0	9	0	6	0	7	2
Sodininkų bendrija	16	0	16	0	19	0	11	0
Šeimyna	0	0	2	0	1	1	1	0
Tradicinė religinė bendruomenė ar bendrija	1072	1	2	0	6	2	3	0
Viso:	2746	7	1529	9	1355	83	901	159

Šie duomenys apskaičiuoti kiekvienų kalendorinių metų sausio 1 dienos duomenimis. Duomenys parodo tik naujai suteiktų juridinių asmenų duomenis (nuo 2016 m. sausio 1 d.), kuriems paramos gavėjo statusas buvo suteiktas, arba jis panaikintas. Paramos gavėjo statusas Labdaros ir paramos įstatyme įvestas 2004 metais, kuris nustato galimybę paramos gavėjo statusą turintiems juridiniams asmenims gauti paramą ir/ar gyventojų skiriamą GPM dalį. Daugiau apie paramos gavėjo statuso suteikimo ir panaikinimą galima rasti [čia](#).